

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ВОЖЖОВ АНАТОЛІЙ ПАВЛОВИЧ

УДК 336.71

**ПРИРОДА І МЕХАНІЗМ ТРАНСФОРМАЦІЇ
БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Суми – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи
Національного банку України.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Мороз Анатолій Миколайович,
Київський національний економічний
університет, завідувач кафедри
банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гуцал Ігор Степанович,
Тернопільський національний економічний
університет, завідувач кафедри
банківського менеджменту та обліку;
доктор економічних наук, професор
Крамаренко Галина Олександрівна,
Дніпропетровський університет економіки
і права, завідувач кафедри
банківської справи і фінансів;
доктор економічних наук, професор
Корнєєв Володимир Вікторович,
ДУ “Інститут економіки та прогнозування
НАН України”, заступник завідувача
відділу досліджень розвитку
та регулювання фінансових ринків

Захист дисертації відбудеться “___” _____ 2007 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській ака-
демії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української ака-
демії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Автореферат розісланий “___” _____ 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах поглиблення ринкових перетворень економіки та її переходу на інтенсивний шлях розвитку особливого значення набувають питання формування банками довгострокових ресурсів, необхідних для фінансування інвестиційних проектів. В економічній літературі недостатньо розкрито природу процесів формування довгострокових банківських ресурсів і механізм трансформації акумульованих банками коштів в ресурси, хоча ці питання мають важливе значення для організації ефективного банківського менеджменту та розвитку національної економіки.

Трансформація банківських ресурсів проявляється як на мікро-, так і на макрорівні: банки акумулюють “короткі” та “маленькі” вклади, трансформують їх в “довгі” та “великі” ресурси і передають суб’єктам економіки за допомогою кредитів для фінансування інвестиційної діяльності. У результаті інвестиційно-кредитної мультиплікації та проходження грошових коштів через канали ринкової економічної системи довгострокові ресурси повертаються до банківської системи в трансформованому вигляді, значною мірою у вигляді “коротких” і невеликих за обсягами депозитів до запитання. Банки забезпечують відтворення структури ресурсів, що вимагає детального вивчення закономірностей, притаманних природі та механізму трансформації банківських ресурсів. Необхідність ефективного управління фінансами та грошовим обігом вимагає розвитку теорії банкінгу, виявлення фундаментальних закономірностей, які визначають формування довгострокових банківських ресурсів. Актуальність і практична значимість поставлених проблем зумовили вибір теми дослідження.

Досліджуючи питання трансформації банківських ресурсів, автор використовував роботи відомих вітчизняних фахівців, таких, як: О.В. Васюренко, В.М. Геєць, М.В. Гридчина, А.А. Гриценко, І.С. Гуцал, О.В. Дзюблук, А.О. Єпіфанов, В.Б. Захожай, В.В. Корнеєв, Г.О. Крамаренко, М.І. Крупка, В.Д. Лагутін, Б.Л. Луців, І.О. Лютий, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук, І.В. Сало, П.І. Юхименко, а також праці зарубіжних учених: Г. Габарда, Є.Ф. Жукова, О.І. Лаврушина, Ю.С. Масленченкова, Г.С. Панової, М. Портера, П. Роуза, А.М. Тавасієва, О.Б. Ширінської та інших.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення та висновки були використані при виконанні бюджетних науково-дослідних робіт: у Севастопольському національному технічному університеті – “Організація фінансування інвестиційних проектів регіонального рівня банківськими установами” (номер державної реєстрації 0100U005188) та “Моделювання процесу генерації фінансових ресурсів господарським комплексом України для забезпечення збалансованого економічного зростання” (номер державної реєстрації 0102U005170); Української академії банківської справи Національного банку України “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності” (номер державної реєстрації 0102U006965). До звіту за цими темами включені пропозиції автора щодо:

- дослідження природи і механізму формування довгострокових ресурсів у результаті трансформації тимчасових коштів;
- визначення механізму і методів трансформації тимчасових коштів в інвестиційні ресурси та оцінки можливостей банку щодо формування ресурсів для забезпечення кредитно-інвестиційних процесів;
- систематизації даних та аналізу закономірностей розподілу поточних пасивів та визначення механізму трансформації коштів до запитання у стабільні ресурси методом самостабілізації з формуванням умовно-постійною складовою і методом короткострокових запозичень для стабілізації варіативної (“мерехтливої”) частини поточних пасивів;
- визначення закономірностей розподілу депозитів до запитання та впливу фактора керованості рахунками до запитання на величину депозитів, оцінки впливу структури клієнтської бази банку на стабілізацію поточних пасивів;
- розробки моделей процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні на основі багаторівневої моделі руху ресурсів в ринковій економічній системі;
- аналізу динаміки процентних ставок по кредитах і депозитах, вимоги інвестиційного кредитування до формування банківських ресурсів, у тому числі з використанням коштів субординованого боргу та рефінансування формування умовно-постійної частини поточних пасивів залежно від надходження коштів на поточні рахунки;
- підходів до забезпечення збалансованого економічного зростання управлінням структурою інвестиційного фінансування на основі дослідження закономірностей трансформації банківських ресурсів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування науково обґрунтованих концептуальних основ економічної природи та фінансового механізму трансформації банківських ресурсів, подальший розвиток теорії банківської справи з визначенням закономірностей процесів трансформації ресурсів на мікро- і макрорівні та впливу цих процесів на збалансованість економічного зростання.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- виконати комплексне дослідження механізму трансформації банківських ресурсів на мікро- і макрорівнях;
- розглянути проблемні аспекти природи та механізму трансформації банківських ресурсів і їх кількісної оцінки на мікро- і макрорівнях, визначити сутність трансформації банківських ресурсів як місії банківської діяльності;
- визначити закономірності формування залишків на окремих клієнтських рахунках, вивчити вплив фактора керованості рахунком до запитання на величину депозитів і виконати оцінку впливу структури клієнтської бази банку на стабілізацію поточних пасивів;
- дослідити закономірності формування поточних банківських пасивів та вивчити механізми трансформації коштів до запитання у стабільні ресурси методом самостабілізації з формуванням умовно-постійної складовою

і методом короткострокових запозичень для стабілізації варіативної частини поточних пасивів;

- знайти, на основі результатів досліджень процесів трансформації коштів до запитання в банківські ресурси у вигляді закону, функціональну залежність величини стабільної частини ресурсів залежно від таких параметрів формування депозитів як величина депозитів і кількість клієнтів банку на розрахунково-касовому обслуговуванні;
- дослідити механізм трансформації строкових депозитів у довгострокові банківські ресурси методом послідовних заміщень і різні варіанти формування банками довгострокових ресурсів із сукупності строкових, у т.ч. і короткострокових депозитів;
- визначити сутність власного капіталу банку у формуванні довгострокових банківських ресурсів і дослідити вплив варіативності капіталу банку на трансформацію тимчасових коштів;
- дослідити вплив процесів трансформації ресурсів на прояви ресурсних ризиків у банківській діяльності, розробити їх класифікацію та розглянути можливості їх компенсації за рахунок реструктуризації зобов'язань банку;
- розробити теоретичне обґрунтування моделювання процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні на основі багаторівневої моделі руху ресурсів у ринковій економічній системі;
- дослідити рух і трансформацію банківських ресурсів у ринковій економічній системі та розробити моделі, які визначають закономірності трансформації банківських ресурсів на макрорівні;
- обґрунтувати творчу сторону банківської діяльності щодо створення довгострокових ресурсів із сукупності короткострокових коштів;
- розглянути можливості забезпечення збалансованого управління структурою інвестиційного фінансування на основі дослідження закономірностей трансформації банківських ресурсів;
- встановити закономірності трансформації інвестиційних банківських ресурсів у процесі кредитно-інвестиційної мультиплікації з розподілом їх за ринками і секторами економічної системи, що надасть можливість прогнозувати результати монетарного стимулювання економічного зростання;
- запропонувати підхід до забезпечення збалансованого управління структурою інвестиційного фінансування на основі дослідження закономірностей трансформації банківських ресурсів.

Об'єктом дисертаційного дослідження є кредитно-грошовий обіг у частині економічної природи та фінансового механізму трансформації банківських ресурсів на мікро- і макрорівнях.

Предметом дисертаційного дослідження є природа і механізми трансформації коштів, які виникають при формуванні довгострокових банківських ресурсів і їхньому використанні в суспільному відтворенні.

Методи дослідження. Загальною методологічною основою дослідження є фундаментальні розробки про закономірності соціально-економічного розвитку

й суспільного відтворення теорії фінансів і кредиту. В процесі дослідження залежно від його цілей і задач використовувалися відповідні методи дослідження та аналізу економічних процесів: при визначенні закономірностей формування залишків коштів за окремими поточними рахунками, стабілізації поточних пасивів і їх варіативної частини та макроекономічного аспекту механізму трансформації банківських ресурсів – методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції; при розробці моделей процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні на основі багаторівневої моделі руху ресурсів в ринковій економічній системі – економіко-математичне моделювання; при розгляді постійності і варіативності капіталу банку, визначенні ефекту стабілізації поточних пасивів, механізму трансформації строкових коштів в довгострокові банківські ресурси – методи статистичного і ситуаційного аналізу; для обґрунтування закономірностей процесів трансформації – методи наукової абстракції і графічне моделювання.

Обробка економічної інформації здійснювалася з використанням сучасних інформаційних технологій і програм. Інформаційну базу дослідження склали фінансові звіти банків, дані статистичних збірників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

- розкрито закономірності, які визначають природу і механізми процесів трансформації тимчасових коштів, які акумулюються банком, в його ресурси, а також механізми трансформації банківських ресурсів на макрорівні в процесі кредитно-інвестиційної мультиплікації з урахуванням ринкової структури економічної системи;
- теоретично обґрунтовано та змодельовано процеси трансформації банківських ресурсів трьома методами: методом самостабілізації сукупності депозитів до запитання з виділенням їх умовно-постійної частини, стабілізація “мерехтливої” частини поточних пасивів методом короткострокових запозичень, трансформація строкових депозитів в банківські ресурси “необмеженої” тривалості методом послідовних заміщень;
- виведено у вигляді закону залежність, яка визначає формування умовно-постійної частини поточних пасивів внаслідок “банківського ефекту” з урахуванням параметрів формування депозитів до запитання, які утворюють відповідні поточні пасиви, у тому числі кількості клієнтів на розрахунково-касовому обслуговуванні, розподілу залишку на поточних рахунках та його середнього значення;
- запропоновано та змодельовано залежність для оцінки ефекту трансформації поточних пасивів при стабілізації їх “мерехтливої” частини методом короткострокових запозичень на міжбанківському ринку як трансформації визначеної частини варіативних поточних пасивів у довгострокові банківські ресурси;
- обґрунтовано необхідність оцінки впливу варіативності капіталу банку на процеси трансформації тимчасових коштів, закономірності впливу процесів трансформації на банківську ліквідність;

- здійснено теоретичне обґрунтування моделювання процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні на основі багаторівневої моделі руху ресурсів в ринкової економічній системі, що дозволяє оцінювати зміну попиту та пропозиції на ринках в результаті інвестиційно-кредитної мультиплікації;
- запропоновано розглядати відтворення довгострокових ресурсів, які в процесі мультиплікації витісняються короткостроковими коштами суб'єктів підприємницької діяльності і спрямовані на фінансування інвестиційної діяльності за допомогою трансформації, як місію банківської діяльності;
- обґрунтовано, що цілеспрямоване та комплексне управління процесом трансформації банківських ресурсів на макрорівні та використання його у фінансуванні “точок росту” є однією з головних умов досягнення збалансованого економічного зростання;
- введено в наукову термінологію такі поняття, як: “самостабілізація поточних пасивів”, що є методом трансформації сукупності нестабільних банківських тимчасових коштів в довгострокові банківські ресурси; “метод стабілізації варіативної (“мерехтливої”) частини поточних пасивів короткостроковими запозиченнями” як трансформація частини варіативних поточних пасивів у довгострокові банківські ресурси.

удосконалено:

- теоретичні основи дослідження закономірностей формування залишків на окремих клієнтських рахунках, їх розподілу як випадкових величин;
- методологічні засади оцінки впливу особливостей клієнтської бази банку та індивідуальних особливостей діяльності клієнтів на формування депозитів до запитання на відповідних поточних рахунках;
- методологічні основи розподілу поточних банківських пасивів як сукупність випадкових величин депозитів до запитання на поточних рахунках і їх вплив на процеси трансформації;
- тлумачення “золотого” банківського правила як відповідності обсягу та терміну вимог банку на кожен поточну дату величинам і термінам його ресурсів, сформованих за допомогою трансформації із сукупності акумульованих коштів;
- класифікацію ресурсних ризиків на підставі критеріїв їх виникнення і впливу на трансформацію банківських ресурсів, зокрема виділено прояви ресурсного ризику, та конкретизовано причини їх виникнення;

дістали подальшого розвитку:

- дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у частині вивчення природи та механізму процесів трансформації банківських ресурсів на макро- та мікрорівнях;
- дослідження сутності трансформації банківських ресурсів та визначення її місця в банківській діяльності;
- обґрунтування можливостей використання процесів трансформації для досягнення та регулювання збалансованого економічного зростання.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані теоретичні висновки та розроблені практичні рекомендації, які містяться в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані як при формуванні інвестиційних ресурсів для довгострокового кредитування та інвестування, так і для вирішення завдань монетарного стимулювання стійкого і стабільного економічного зростання.

Результати дисертаційного дослідження, запропоновані методи та моделі застосовуються в банківській системі України: Національним банком України (довідка про впровадження № 42-210/118 від 13.01.2005), Головним управлінням НБУ в АР Крим (довідка про впровадження № 05-021/931 від 08.02.2007), АКБ “Морський” (довідка про впровадження № 2063/03 від 25.12.2006), СФ КБ “Приватбанк” (довідка про впровадження № 11.0.0.0/173 від 06.04.2007), СФ АКБ “ТАС-Комерцбанк” (довідка про впровадження від 21.03.2007). Одержані автором результати наукового дослідження використовуються в навчальному процесі кафедри фінансів і кредиту Севастопольського національного технічного університету (довідка про впровадження № 82-08.15/138 від 09.02.2007) та кафедри банківської справи Таврійського національного університету ім. Вернадського (довідка про впровадження від 28.02.2007) при викладанні навчальних дисциплін “Банківські операції”, “Банківський менеджмент” і “Управління корпоративними фінансами”.

Рецензія доктора економічних наук, професора М.І. Крупки “Фундаментальна науково-практична праця з питань формування та трансформації банківських ресурсів” на індивідуальну монографію автора “Процеси трансформації банківських ресурсів” опублікована у Віснику НБУ № 3 (133) 2007 р.

Особистий внесок здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві, полягає у наступному: здійснено оцінку можливостей банку з формування ресурсів для забезпечення інвестиційних процесів та досліджено закономірності впливу нестабільних тимчасових коштів у формуванні інвестиційних ресурсів [3, 7, 10, 25, 31]; сформульовано проблему, визначено завдання і розглянуто теоретичні аспекти фінансового забезпечення економічного зростання, моделювання готівкового грошового обігу [9, 48]; розроблено модель процесів трансформації та алгоритм оцінки ефективності трансформації поточних пасивів [11, 20, 26, 32]; систематизовано показники кількісної оцінки трансформації поточних пасивів, уточнено графічну модель їх стабілізації, здійснено аналіз закономірностей розподілу поточних пасивів та їх формування, формування умовно-постійної частини поточних пасивів залежно від надходження коштів на поточні рахунки [18, 27, 40, 42, 43, 66]; визначено закономірності розподілу депозитів до запитання, розроблено методичний підхід до дослідження депозитів до запитання та формування поточних пасивів сукупністю депозитів на карткових рахунках [16, 17, 37, 73]; здійснено оцінку фактора сезонності у формуванні ресурсів підприємств [19]; проведено аналіз динаміки процентних ставок за кредитами і депозитами, розглянуто вимоги інвестиційного кредитування до формування банківських ресурсів, у т.ч. з використанням коштів субординованого боргу та рефінансування [25]; проведено апробацію моделі трансформації

поточних пасивів за фактичними даними банку [26]; здійснено опис і обґрунтовано принципи застосування моделі ринкової економічної системи для оцінки ресурсів [28]; уточнено функції власного капіталу банку та здійснено оцінку можливостей його збільшення, уточнено структуру банківського капіталу у динаміці, визначено значення капіталу банку у складі його ресурсів, можливість капіталізації банків за рахунок поточних пасивів [29, 30]; обґрунтовано необхідність обліку самокредитування при овердрафті при оцінці ресурсів банку та вплив овердрафтного кредитування на формування поточних пасивів [38, 39]; обґрунтовано методичний підхід до оцінки використання тимчасових коштів для іпотечного кредитування [41, 58]; здійснено оцінку можливих шляхів залучення банківського капіталу для фінансування виробництва [49]; визначено вплив формування поточних пасивів на ліквідність балансу банку [57].

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлювалися в доповідях та обговорювалися на науково-практичних конференціях: “Економічна безпека в стратегії ринкових реформ” (Київ, 2000 р.), “Икономиката и развитието на обществото” (Варна, 2000 р.), “Реформування фінансово-кредитної системи і стимулювання економічного зростання” (Луцьк, 2001, 2003, 2005 р.), “Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні” (Львів, 2001 р.), “Дослідження та оптимізація економічних процесів “Оптимум-2001” (Харків, 2001 р.), “Роль грошових заощаджень населення в розвитку економіки України” (Київ, 2002 р.), “Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації” (Дніпропетровськ, 2003 р.), “Монетарна політика в умовах економічного зростання” (Київ, 2004 р.), “Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: міжнародний рух капіталу” (Ялта-Лівадія-Форос, 2004 р.), “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації” (Тернопіль, 2005 р.), “Інвестиції в майбутнє – 2005” (Варна, 2005 р.), “Стратегія соціально-економічного розвитку України і пріоритети грошово-кредитної політики” (Київ, 2006 р.); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (Суми, 2001, 2003, 2005, 2006, 2007 р.), “Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України” (Алушта, 2002 р.), “Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку України” (Київ, 2003 р.), “Підвищення ролі банківської системи в економічному зростанні” (Київ, 2004 р.), “Розвиток фінансової системи України в умовах ринкової трансформації” (Вінниця, 2006 р.), “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами” (Севастополь, щорічно, 1998-2006 рр.).

Наукові публікації. Основні положення дисертації викладені у 76 працях, у тому числі в одноосібній монографії, трьох колективних навчальних посібниках; 43 праці опубліковані у наукових фахових виданнях, 29 – в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 80,61 друк. арк., з яких особисто автору належить 45,18 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 429 сторінок, у тому числі на 112 сторінках розміщено 17 таблиць, 109 ілюстрацій, 6 додатків, список використаної літератури із 371 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі “Теоретичні основи формування банківських ресурсів” здійснено дослідження природи та механізму трансформаційних процесів банківських ресурсів.

Проведений аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних учених показав, що банківські ресурси як один з проявів банківської діяльності та як економічна категорія викликають значний інтерес серед учених і практиків. У зв'язку з розвитком інвестиційної діяльності та довгострокового кредитування перед банківською системою постає питання забезпечення довгостроковими та “дешевими” грошима, через що зростає актуальність теоретичних досліджень трансформаційних процесів.

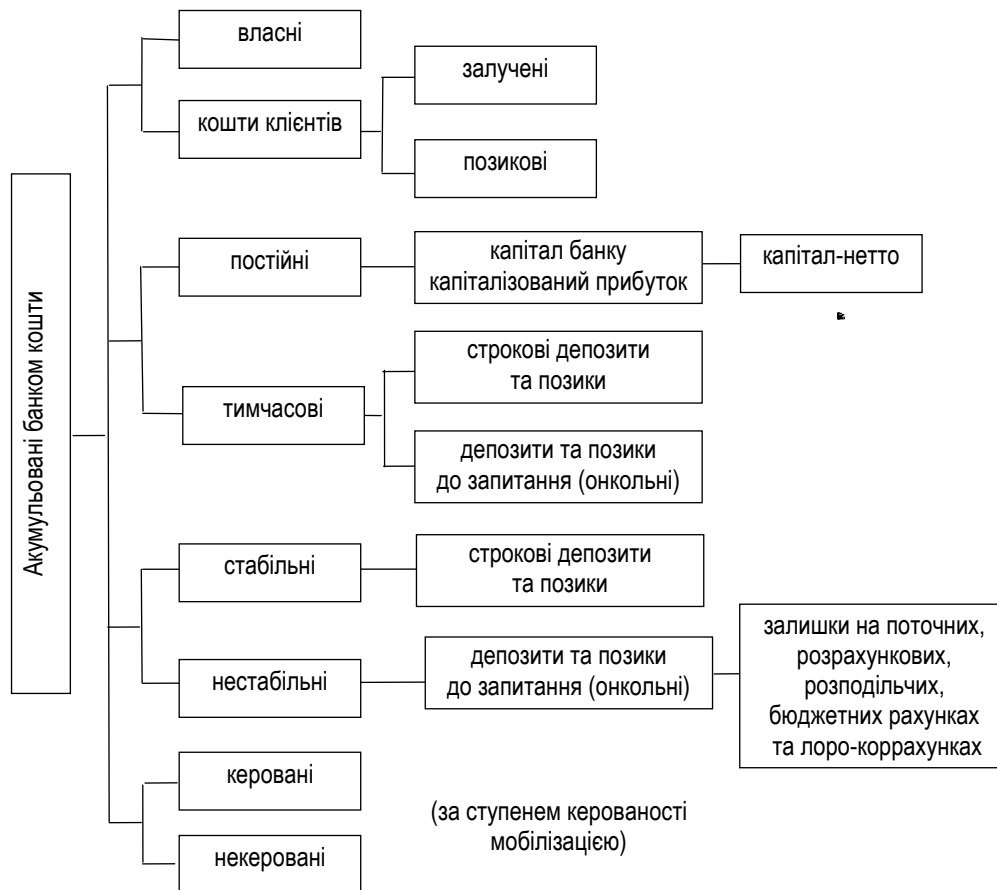
Виконане дослідження дозволяє зробити висновки про можливість використання тимчасових коштів, які акумулюються комерційними банками, зокрема створюються сукупністю онкольних пасивів, як стабільних інвестиційних ресурсів, а також про застосування методів реалізації та стабілізації й доступність для банківського менеджменту.

Автором надано характеристику грошових коштів, акумульованих банками з позиції їх стабілізації та можливості прогнозування ризиків, запропоновано їх класифікацію за кількома ознаками (рис. 1).

Дослідження практики залучення банками грошових коштів показало, що вони істотно відрізняються за величиною та термінами передачі у розпорядження банку. До постійних коштів належить капітал банку, сформований з внесків акціонерів (учасників) і капіталізованого прибутку. Ресурсна складова власного капіталу банку, або його капітал-нетто, може використовуватися банком без обмеження тривалості для розміщення в цільові активи та безпосередньо, не вимагаючи трансформації його параметрів.

Тимчасові зобов'язання банку поділяються на строкові депозити і позики та депозити і позики до запитання. Процес акумуляції банком грошових коштів передбачає залучення і запозичення грошових коштів, які вимагають адаптації для можливості їх використання у банківській діяльності. Значну частину банківських зобов'язань складають строкові депозити фізичних осіб (ФО) та депозити суб'єктів підприємницької діяльності (СПД). В той же час депозити до запитання ФО та СПД складають близько половини зобов'язань банку. Це свід-

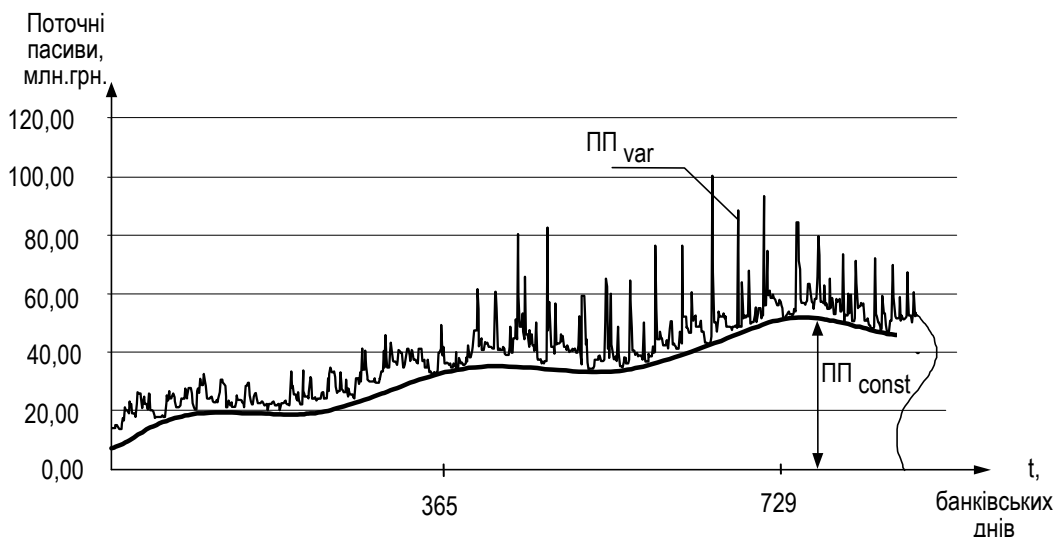
чить про різномірність коштів, які акумулюються банками, та підтверджує необхідність дослідження шляхів їх перетворення в довгострокові ресурси. Сукупні зобов'язання банківської системи України зростають дуже динамічно, і це також вимагає теоретичного обґрунтування процесів, що відбуваються, дослідження природи та механізму трансформації банківських ресурсів.

Рис. 1. Класифікація акумульованих банком коштів з позиції їх стабілізації та можливості прогнозування ризиків

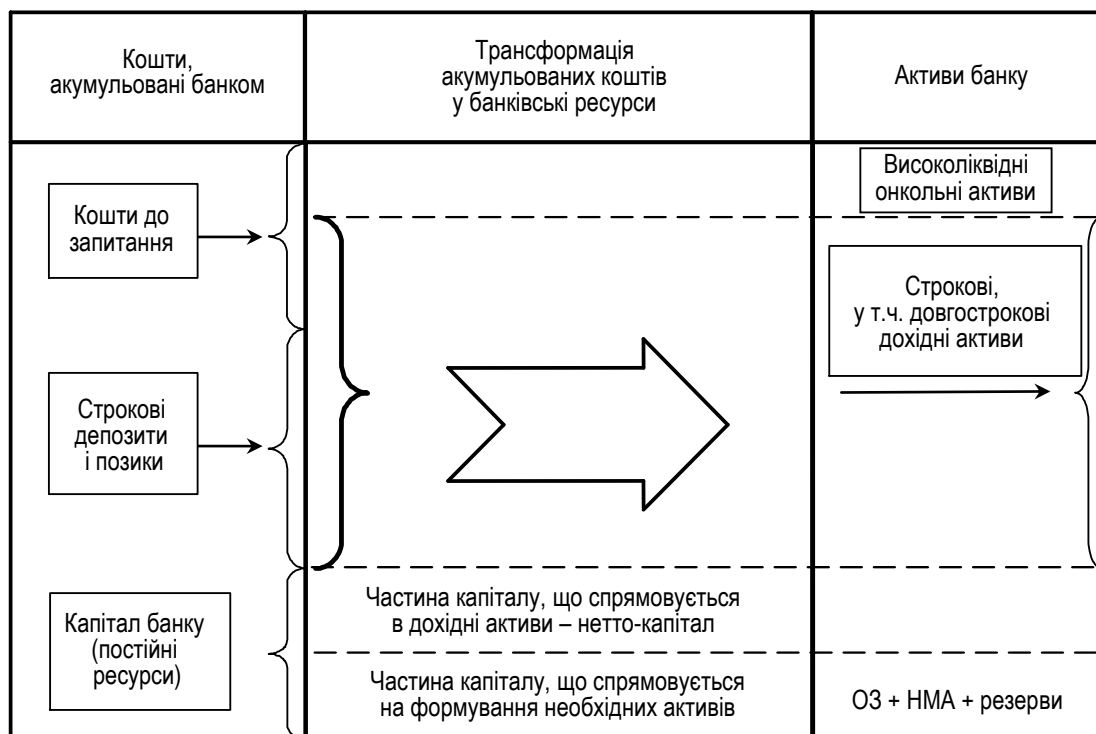
У роботі зазначається, що фінансування значної частини строкових активів забезпечується коштами поточних пасивів, сформованих нестабільними залишками коштів на поточних і прирівняних до них рахунках, тобто сукупністю коштів до запитання (рис. 2).

“Золоте” банківське правило, сформульоване як необхідність відповідності зобов'язань і вимог банку в банківській діяльності, не дотримується, зобов'язання та вимоги не співпадають ні за строками, ні за структурою. Однак у результаті трансформації сукупність акумульованих коштів приводиться у відповідність до його вимог на кожен поточну дату.

Рис. 2. Формування поточних пасивів банку

Обґрунтовано, що для того, щоб мобілізовані банком кошти стали його ресурсами, необхідно адаптувати їх параметри за строками і сумами з параметрами активів банку, що досягається за допомогою трансформації. Сутність адаптації відображена на рис. 3.

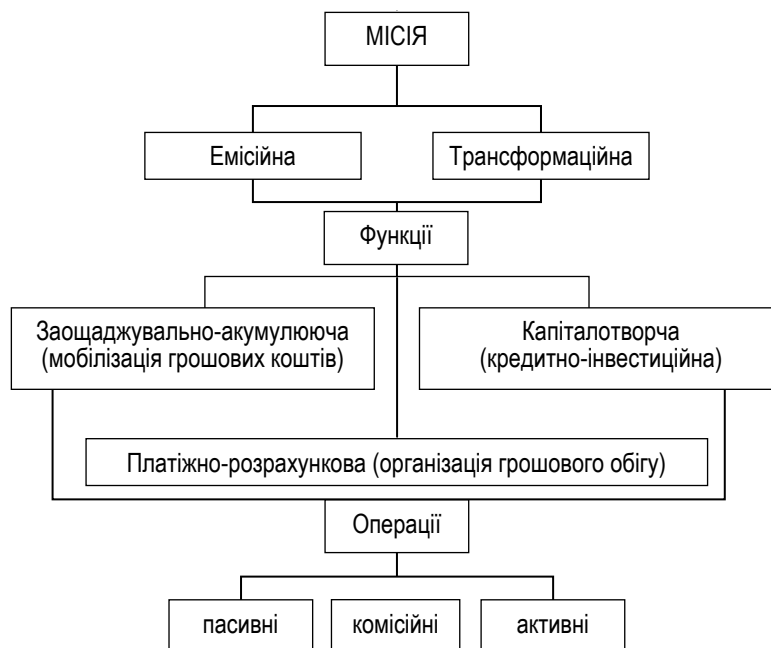
Рис. 3. Адаптація акумульованих банком коштів до його активів

Сутністю процесу трансформації є стабілізація акумульованих банком коштів, яка надає можливість використовувати “короткі” (строкові) та “супер-короткі” кошти до запитання для стабільного розміщення в довгострокові активи

банку. Поняття “трансформація” в загальному вигляді означає процес перетворення будь-якого предмета в новий стан, який характеризується зміною його параметрів і якісних характеристик. Виходячи з цього, автором удосконалено трактування “золотого” банківського правила, яке має бути визначене таким чином: *величини та терміни вимог банку на кожну поточну дату повинні відповідати величинам і термінам його ресурсів, сформованих за допомогою трансформації із сукупності акумульованих коштів.*

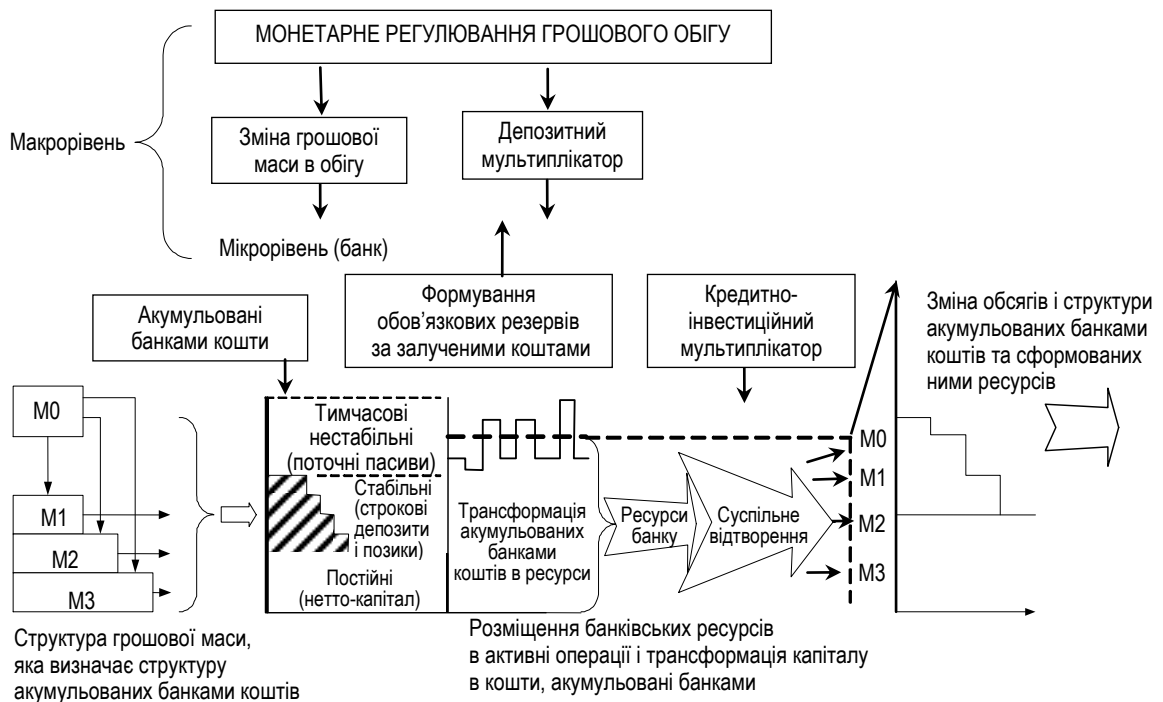
Таким чином, природа трансформації банківських ресурсів проявляється у процесах перетворення вихідних властивостей і якостей коштів, які акумулюються банком, в інші властивості та якості, що характерні для банківських ресурсів, а також при їх перетворенні на макrorівні у процесі інвестиційно-кредитної мультиплікації. Механізм трансформації банківських ресурсів визначає порядок і послідовність дій щодо перетворення коштів, які акумулюються банками, в їх ресурси, а також банківських ресурсів у процесі інвестиційно-кредитної мультиплікації різними методами на основі комбінацій різних причинно-наслідкових взаємозв’язків.

На основі аналізу наукових досліджень показано, що розвиток банківської науки привів до усвідомлення трансформації банківських ресурсів як банківської місії нарівні з емісійною місією. Місія розглядається як найважливіша категорія, яка притаманна організаційній структурі в економічній системі. Автором у роботі обґрунтовано ранжирування банківської діяльності за трьома рівнями: місії, функції, операції (рис. 4).

Рис. 4. Суттєва характеристика банківської діяльності

Розглянуто взаємозв’язки та послідовність руху грошових коштів при монетарному регулюванні грошового обігу, а також прояв трансформації банківських ресурсів на макrorівні (рис. 5).

Рис. 5. Трансформація банківських ресурсів при фінансуванні діяльності суб'єктів економічної системи

Встановлено, що складність і неоднозначність механізмів перетворення сукупності коштів, які акумулюються банками, в ресурси, а також перетворення банківських ресурсів у процесі суспільного відтворення на макрорівні вимагають створення теорії трансформації банківських ресурсів як системи наукових принципів і методів, які б узагальнювали практичний досвід і відображали закономірності протікання даних процесів.

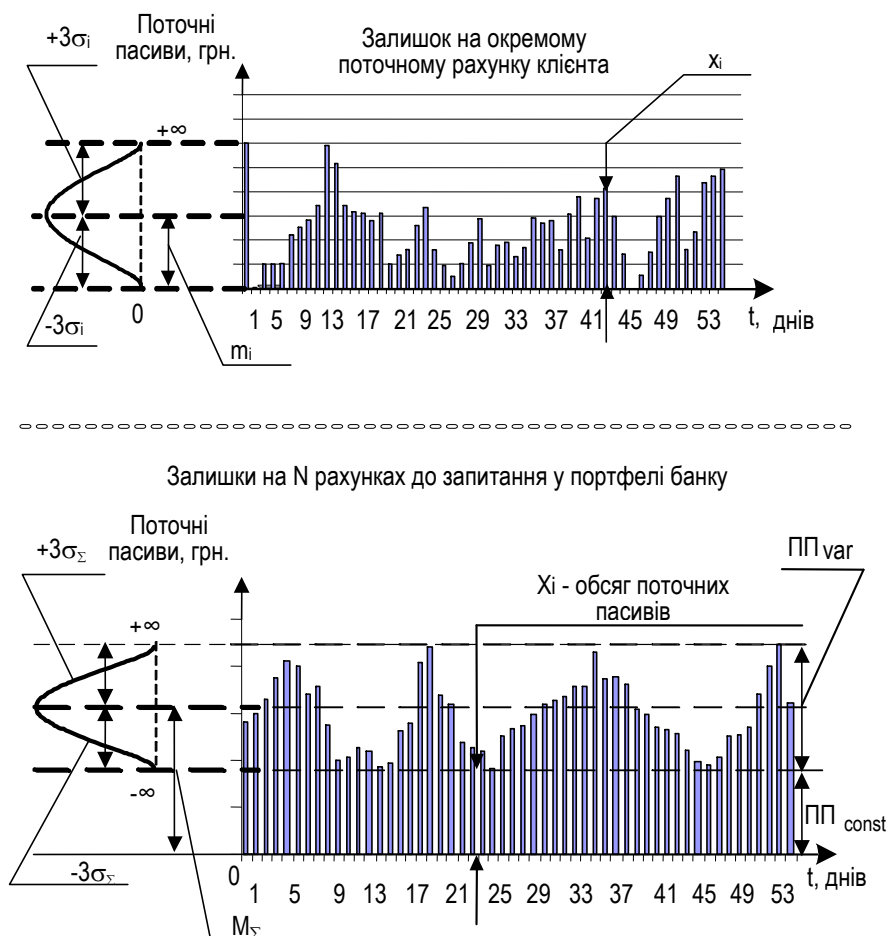
У другому розділі "Депозити до запитання та їх трансформація в банківські ресурси" проведено дослідження, що розкривають природу та механізм стабілізації поточних пасивів, які дозволяють генерувати банківський капітал з сукупності невеликих внесків, кожен з яких не може знайти належного застосування для фінансування великих проектів; розглянуто можливі підходи до дослідження закономірностей формування залишків коштів на поточних рахунках клієнтів; обґрунтовано, що доцільно досліджувати фактичні значення залишків коштів на рахунках як випадкові величини методом інтервального групування.

У ході дослідження встановлено, що характер розподілу визначається стійкістю ведення клієнтом його господарської діяльності, активністю проведення операцій на рахунку, "статками" клієнта, а також залежить від кількості клієнтів, рівня їх ділової активності та сезонного чинника.

Результати аналізу наукових публікацій свідчать, що природа формування умовно-постійної частини поточних пасивів в цілому всіма вченими характеризується схожим чином. Однак трактування суті процесу різне, що призводить

до відмінних кількісних оцінок, які не розкривають природу та механізм стабілізації поточних пасивів.

У складі поточних пасивів виділяються дві частини: достатньо стійка постійна частина $ПП_{const}$ і змінна – варіативна, або “мерехтлива” частина – $ПП_{var}$. Оскільки рівень стабільної частини поточних пасивів може бути порушений неординарними, форс-мажорними обставинами, цю складову запропоновано називати умовно-постійною. При стабільній роботі банку та при нарощуванні обсягів розрахункових операцій з сукупності “коротких” і нестабільних коштів, які акумулюються банками, створюються стабільні, довгострокові або “довгі” ресурси. Вони зберігають свою “ціну” на рівні плати за залишки на поточних рахунках, тобто в результаті банки створюють “довгі” і “дешеві” ресурси (рис. 6).

Рис. 6. Формування поточних пасивів банку як суми депозитів до запитання

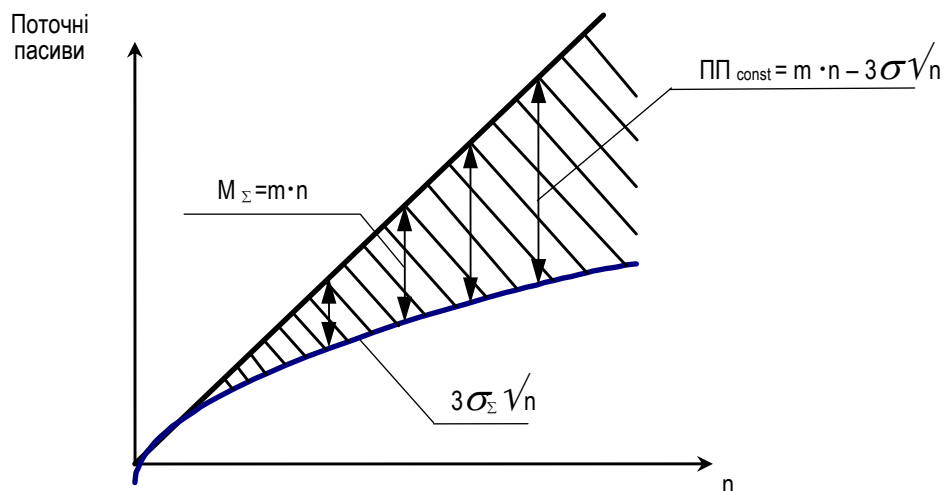
У результаті досліджень практичної банківської діяльності та застосування економіко-математичного моделювання отримано залежність, яка визначає величину умовно-постійної частини поточних пасивів в канонічному вигляді:

$$ПП_{const} = m \cdot n - 3\sigma\sqrt{n}, \quad (1)$$

де m – середній залишок коштів на поточному рахунку;
 n – кількість поточних рахунків;
 σ – середньоквадратичне відхилення залишків.

Залежність описує стабілізацію сукупності депозитів до запитання при формуванні поточних пасивів і визначає механізм виділення їх незниженої частини як наслідок “банківського ефекту”. Зміна умовно-постійної частини поточних пасивів ілюструється графіками, представленими на рис. 7. Величина $ПП_{const}$ визначається “розривом” між сумарним математичним очікуванням, яке змінюється прямо пропорційно кількості поточних клієнтських рахунків (n) відповідно до лінійної залежності, та половиною діапазону розсіювання, який збільшується “повільніше” не в лінійній, а в степеневій залежності.

При стійкій діяльності умовно-постійна частина поточних пасивів не тільки зберігає свою величину впродовж всього “життя” банку, але, як правило, постійно її збільшує. Ця складова поточних пасивів виділяється “автоматично”, що дає підстави говорити про процес “самостабілізації”, і за стабільністю вона близька до ресурсної складової власного капіталу банку. Для збільшення цієї важливої складової банк повинен постійно працювати над збільшенням кількості клієнтів на розрахунково-касовому обслуговуванні. Банки безпосередньо зацікавлені в “процвітанні” та розвитку своїх клієнтів, тобто збільшенні залишків на їх рахунках.

Рис. 7. Закономірність зміни умовно-постійної частини поточних пасивів

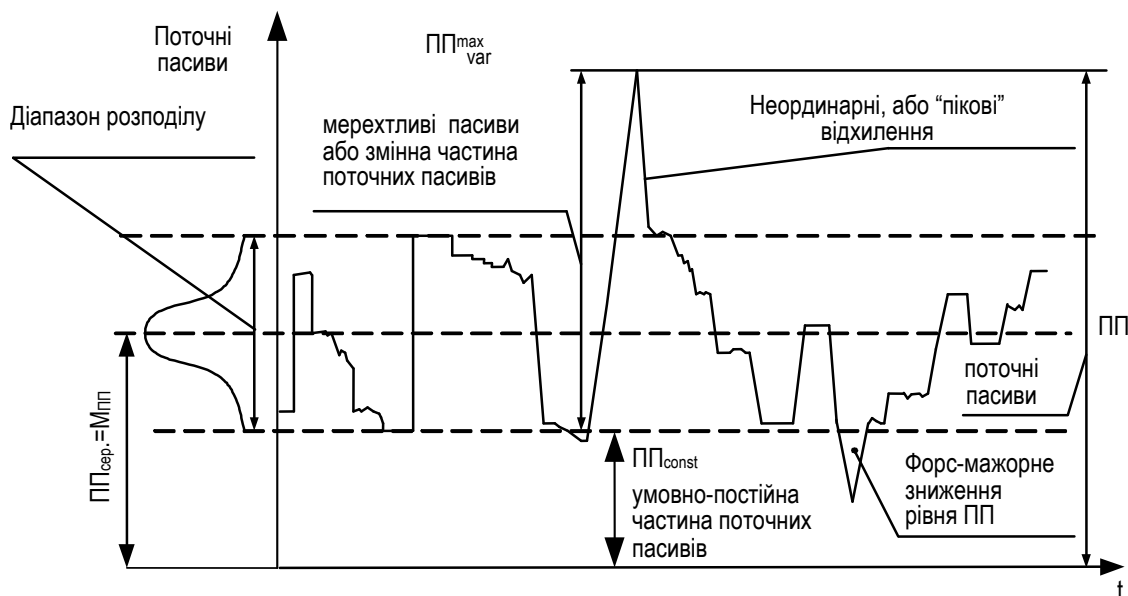
Одержана залежність по-іншому розкриває суть банківської діяльності та показує, що банкам властива “творча” роль. Вони створюють довгострокові ресурси із сукупності короткострокових. Це доводить об’єктивну необхідність банківської діяльності для розвитку економіки. Отримана закономірність формування поточних пасивів дозволяє перейти від інтуїтивного управління нестабільними за своєю природою депозитами до запитання до науково обґрунтованого.

Залучення клієнтів до обслуговування здійснюється за допомогою досить жорсткої міжбанківської конкурентної боротьби, оскільки збільшення їх кількості дозволяє формувати “дешеву” та довгострокову складову ресурсів.

Результати аналізу свідчать, що найбільш суттєві залишки на поточних рахунках, як правило, мають “великі” активно працюючі клієнти. “Середні” та “маленькі” клієнти створюють стабільну складову поточних пасивів з меншою варіативною частиною, через що значення їх вкладу у формування поточних пасивів є суттєвим. Для великих клієнтів характерний “піковий” характер залишків, що зменшує їх внесок у формування стабільної складової ресурсів. У той же час “пікова” складова – це ресурси для пропозиції на короткостроковому міжбанківському ринку. Отже існує необхідність диверсифікації клієнтської бази й зацікавленість банків у залученні до обслуговування середніх і малих підприємств, а також фізичних осіб для формування стабільних довгострокових ресурсів.

При дослідженні змінної частини поточних пасивів запропоновано поділяти відхилення величин “мерехтливих” пасивів і онкольних коштів по клієнтських рахунках на ординарні й неординарні, а також відхилення, що носять характер форс-мажорних (рис. 8). Відхилення варіативної або “мерехтливої” частини поточних пасивів мають різний характер. Більша частина відхилень знаходиться у “звичайному”, “нормальному” діапазоні.

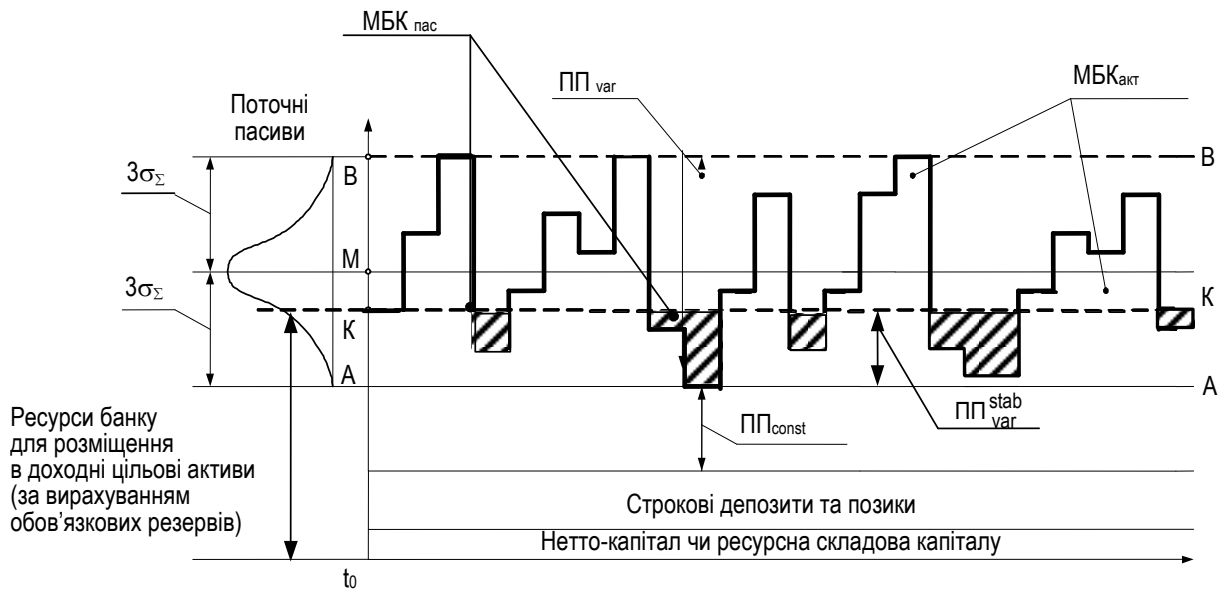

Рис. 8. Ординарні та неординарні, в т.ч. форс-мажорні відхилення поточних пасивів

Графіки на рис. 9 ілюструють природу трансформації при стабілізації частини змінних або “мерехтливих” пасивів до рівня стабілізації, обмеженого рівнем K .

Заданий рівень стабілізації поточних пасивів підтримується шляхом оперативного поповнення “провалів” в ланцюзі мерехтливих пасивів за допомогою “коротких” і “дешевих” міжбанківських запозичень ($МБК_{nac}$). Це забезпечує стабілізацію “мерехтливих” пасивів методом, який названий автором методом “блокування частини змінних пасивів короткостроковими запозиченнями”. При цьому утвориться стабільна складова $ПП_{var}^{stab}$, яка може бути розміщена

у високодохідні довгострокові активи при стійкій роботі банку. Стабілізація змінної, мерехтливої частини поточних пасивів $ПП_{var}^{stab}$ не проявляється автоматично, а вимагає постійної керівної дії, спрямованої на підтримку заданого рівня стабілізації короткостроковими запозиченнями.

Рис. 9. Трансформація частини “мерехтливих” пасивів у стабільні ресурси в межах $A-K$ за допомогою короткострокових запозичень на міжбанківському ринку ($МБК_{nac}$)

Ризик при використанні “мерехтливих” пасивів як стабільних ресурсів проявляється у двох формах. По-перше, це ризик втрати ліквідності балансу банку, який виникає при неправильному врахуванні динаміки ресурсів. По-друге, це ризик зменшення доходів, який може виникнути внаслідок стабілізації “мерехтливих” пасивів вище за рівень математичного очікування M_{Σ} , що приведе до збільшення процентних витрат на стабілізацію. При цьому може втратитися економічна доцільність застосування методу стабілізації внаслідок зростання процентних ставок зі збільшенням обсягів і термінів залучення ресурсів.

Для оцінки стабільності ресурсів запропоновано використовувати коефіцієнт стабільності K_{CT} , який визначається як відношення умовно-постійної частини поточних пасивів до їх загальної величини. Його значення показують, що дрібні та середні клієнти створюють більш стабільні поточні пасиви, ніж великі. Питома вага стабільної складової в їх поточних пасивах більша. Рівень можливої стабілізації поточних пасивів з використанням двох методів трансформації – “банківського ефекту” та часткового блокування “мерехтливих” поточних пасивів – пропонується оцінювати інтегральним показником.

Визначено, що на формування умовно-постійної частини поточних пасивів безпосередньо впливає не тільки структура клієнтів банку, але і такий чинник як якість управління клієнтом його фінансовими ресурсами, які перебувають

у вигляді залишків на поточних банківських рахунках. Запропоновано для оцінки якості управління поточним рахунком використовувати коефіцієнт інтенсивності роботи на рахунку, який визначається відношенням математичних очікувань нормального та фактичного розподілів і дає можливість зіставляти рахунки з великими та малими залишками і робити висновки щодо можливості використання залишків на рахунках у перспективі.

У третьому розділі “Строкові і постійні кошти у формуванні ресурсів банку” визначено механізм трансформації строкових депозитів у банківські довгострокові ресурси “необмеженої” тривалості методом послідовних заміщень; запропоновано теоретичні підходи до оцінки впливу варіативності капіталу банку на процеси трансформації тимчасових коштів.

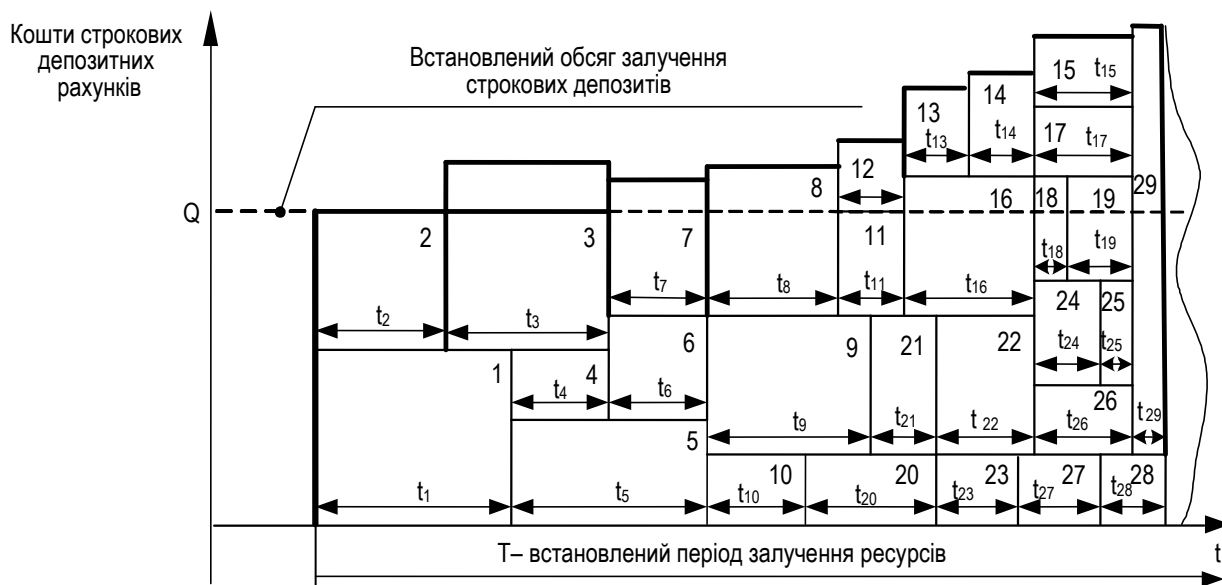
Строкові кошти мають важливу якість – вони надходять у розпорядження банку на конкретний термін. Ураховуючи це, банк може планувати свою діяльність, виходячи із стабільності строкових коштів, і розміщувати їх у значні за тривалістю активи. Проте стабільність строкових депозитів відносна. Аналіз зміни їх величин і обсягів депозитів до запитання на прикладі однієї з банківських установ показав, що форс-мажорні обставини в кінці 2004 – на початку 2005 року через ускладнення політичної ситуації призвели до банківської паніки, внаслідок чого відбувся відтік як строкових коштів, так і коштів до запитання. При цьому відтік коштів до запитання був меншим, ніж строкових депозитів. Виникла парадоксальна ситуація, коли стабільність строкових депозитів виявилася меншою за стабільність нестабільних коштів до запитання.

“Безстроковість” ресурсів банку, які формуються шляхом акумуляції строкових депозитів і позик, забезпечується підтримкою динамічної рівноваги між грошовими коштами, які вилучаються вкладниками, та новими вкладеннями методом послідовних заміщень. Якщо послідовне заміщення забезпечує своєчасність і повноту поповнення відтоку ресурсів, то вони можуть розміщуватися на строки, порівнянні з тривалістю функціонування банку (рис. 10).

Ці ресурси є найбільш “дорогими”, оскільки основу їх ціни складають процентні ставки за строковими депозитами, проте визначеність тривалості кожної складової депозитів робить їх сукупність основою стабільної роботи банку.

Постійні ресурси представлені власним капіталом банку. Він не вимагає трансформації, а його частина, яка знаходиться в грошовій формі, безпосередньо входить до складу ресурсів банку. Варіювання величини капіталу також спричиняє вплив на процеси трансформації тимчасових коштів і при зменшенні вимагає їхнього додаткового збільшення для відповідних заміщень. Це необхідно враховувати при підтримці заданого рівня стабільних ресурсів банку.

Розглянуто приклади зменшення капіталу банку, які впливають на трансформацію тимчасових коштів, а також виявлено аналогію із зменшенням поточних пасивів і строкових депозитів, що вимагає заповнення втраченої частини для підтримки ліквідності. При оцінці варіативності капіталу необхідно враховувати “уявну вартість капіталу банку”. Зменшення реального капіталу банку може відбуватися через приховані фінансові втрати, не відображені у балансі, і втрати, пов’язані з фіктивним збільшенням капіталу.

Рис. 10. Трансформація строкових коштів банку методом послідовних заміщень при збільшенні ресурсів “необмеженої” тривалості

У четвертому розділі “Ризики та ефект трансформації банківських ресурсів” обґрунтовано необхідність урахування ресурсних ризиків у банківській діяльності; розроблено їх класифікацію та розглянуто можливості їх компенсації реструктуризацією зобов’язань банку, а також здійснено оцінку впливу процесів трансформації на банківську ліквідність.

Ресурсні ризики (рис. 11) визначаються ймовірністю того, що розмір ресурсів, які знаходяться у розпорядженні банку, виявиться меншим від розрахункового чи прогнозованого рівня, що призводить до проблем ліквідності. Компенсація ризиків вимагає непередбаченого термінового поповнення ресурсів.

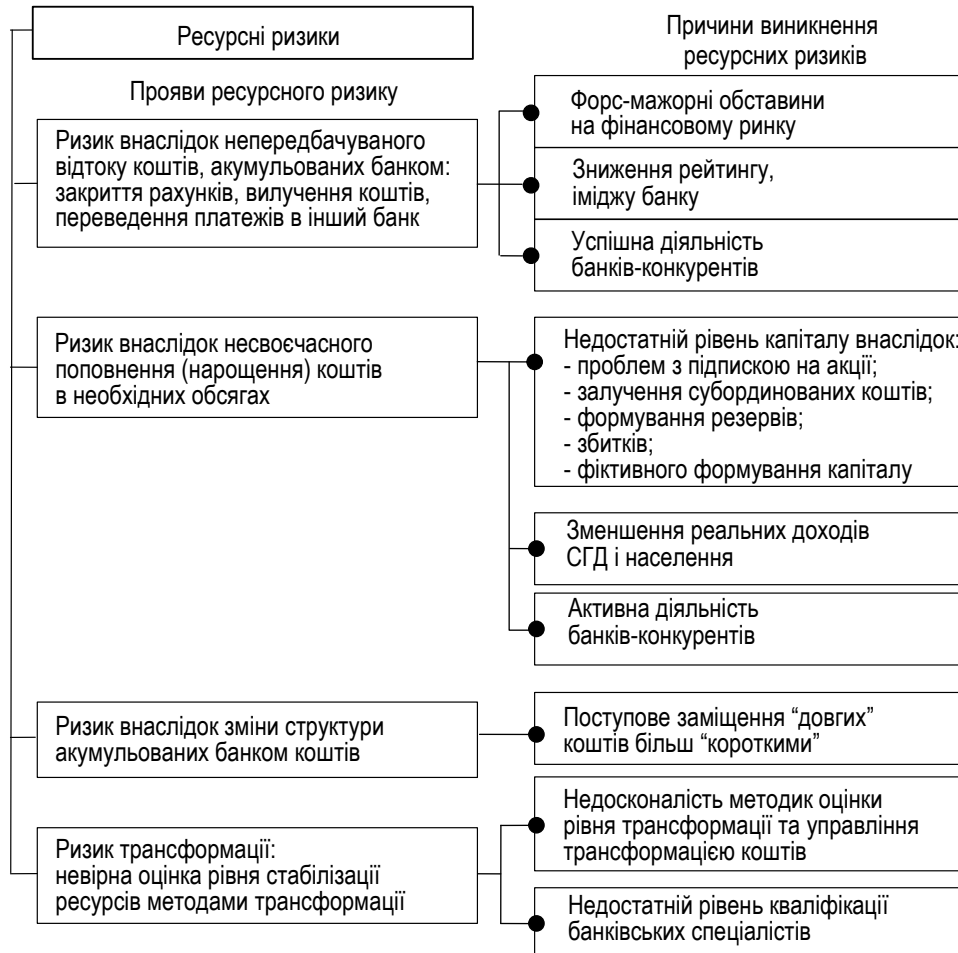
Ресурсні ризики проявляються також при зміні структури коштів, що акумулюються, – довгострокові депозити та позики можуть заміщуватися короткостроковими, а короткострокові – депозитами до запитання. При трансформації депозитів до запитання в поточні пасиви методом самостабілізації може бути неправильно оцінений рівень умовно-постійної частини поточних пасивів, які відповідають вимогам їх розміщення в “довгі” активи. Фахівці банку можуть також неправильно оцінити динаміку змінної частини поточних пасивів і можливості її стабілізації. Недоліки при розробці та реалізації ресурсної політики в частині формування строкових депозитів також можуть призвести до невчасного поповнення при трансформації методом послідовних заміщень. Внаслідок цього фактичний рівень стабільних ресурсів, який є у розпорядженні банківського менеджменту, може виявитися меншим за очікуваний і нижчим від рівня вимог банку.

Формування підприємствами коштів для фінансування великих проектів, а також діяльність великих клієнтів призводить до появи неординарних відхилень або до “пікових” змін поточних пасивів. У роботі розглянуто, як із зростанням поточних пасивів відбувається збільшення діапазону розсіювання їх змінної

частини. Зміни поточних пасивів можуть носити циклічний, в т.ч. сезонний характер, які з достатньою точністю описуються наступною залежністю:

$$III_{const} = a \cdot t + \sin(kt) + b, \quad (2)$$

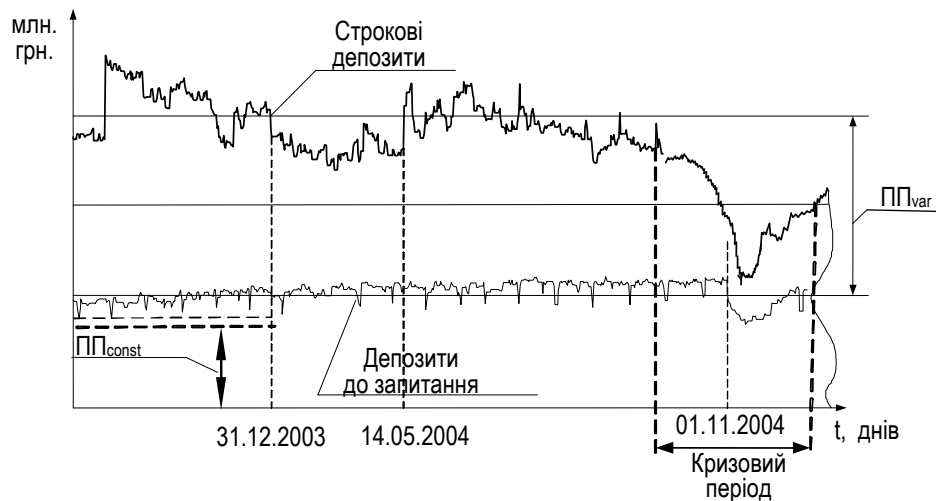
де a – коефіцієнт, який визначає нахил графіка;
 k – коефіцієнт, що визначає амплітуду графіка;
 b – величина III_{const} в початковий період.

Рис. 11. Ресурсні ризики в банківській діяльності

На прикладі однієї з банківських установ розглянуто випадок неординарного форс-мажорного зменшення поточних пасивів, яке викликане відтоком клієнтів і їх переходом на розрахунково-касове обслуговування в інший банк. У таких випадках короткострокові міжбанківські запозичення можуть виявитися недостатньо дієвими.

У банківській системі України в кінці жовтня – листопаді 2004 року спостерігався значний відтік вкладів населення. При цьому стабільні строкові депозити скоротилися більш ніж на 50 %, а нестабільні депозити до запитання – тільки на 25 % (рис. 12).

Рис. 12. Динаміка коштів, сформованих депозитами до запитання і строковими депозитами фізичних осіб у банківській установі у звичайних умовах і в кризовий період

Для більш обґрунтованого регулювання ліквідності пропонується встановлювати нормативи диференційовано, з конкретним урахуванням динаміки строкових зобов'язань і впливом на ліквідність постійної та змінної частин поточних пасивів. При розрахунку нормативів ліквідності слід враховувати у знаменнику розрахункових формул постійну частину поточних пасивів $ПП_{const}$ як стабільні, довгострокові ресурси із застосуванням понижуючого коефіцієнта, який передбачає можливе погіршення фінансового стану банку або відтік частини клієнтів.

У п'ятому розділі “Трансформація банківських ресурсів на макрорівні” розроблено теоретичні підходи до моделювання процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні на основі багаторівневої моделі руху ресурсів у ринковій економічній системі в результаті інвестиційно-кредитної мультиплікації; обґрунтовано, що цілеспрямоване і комплексне управління процесом трансформації може стати однією з головних умов досягнення збалансованого економічного зростання.

Фінансування банками економічного зростання в результаті трансформації ресурсів призводить до зміни як пропозиції, так і попиту на ринках економічної системи. Банківські ресурси під час переходу їх в реальний сектор економіки “розтікаються” на грошові потоки і трансформуються внаслідок інвестиційно-кредитної мультиплікації відповідно до структури капіталу. Наступна концентрація банківських ресурсів на ринках впливає на зміну попиту та пропозиції й визначає динаміку макроекономічних показників.

Дослідження свідчать, що довгострокові та значні за обсягами грошові кошти, які формуються банками, після їх використання в процесі суспільного відтворення повертаються у банки у вигляді нестабільних депозитів до запитання. У результаті це може призвести до “структурної піраміди”: в процесі трансформації стабільні банківські ресурси у все більших обсягах можуть замінюватися нестабільними “короткими” депозитами до запитання. Відомий закон І. Грешема свідчить, що “кращі” гроші витісняються з обороту “гіршими”.

Аналогічно можна сформулювати, що “короткі” гроші витісняють гроші “довгі”. Банки при цьому забезпечують місію відтворення довгострокових ресурсів в економічній системі за допомогою трансформації.

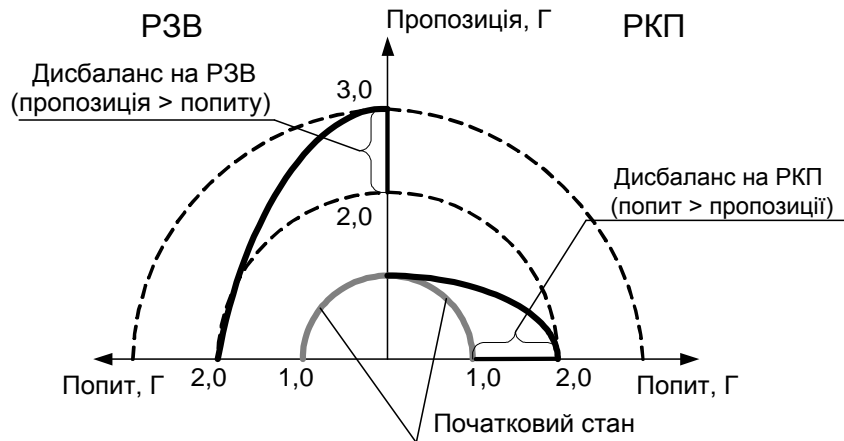
Проведені розрахунки доводять, що наслідки трансформації банківських ресурсів, додатково спрямованих на фінансування тільки інвестиційних проєктів з відтворення засобів виробництва для економіки, можуть носити катастрофічний характер. Результатом такого фінансування буде розбалансованість між попитом і пропозицією, яка призведе до “обвалу” цін і банкрутства підприємницьких структур, а також до значної інфляції на споживчому ринку. Спроби стимулювання економічного зростання цільовим фінансуванням в окремі сфери діяльності є неможливим. Цей висновок є важливим, оскільки доводить неможливість спроб однобічного досягнення збалансованого економічного зростання. У табл. 1 розглянуто підсумки трансформації банківських ресурсів при здійсненні інвестиційних проєктів у виробництво засобів виробництва.

Таблиця 1

Механізм трансформації банківських ресурсів при фінансуванні інвестиційних проєктів у виробництво засобів виробництва

Рух грошових коштів між суміжними виробництвами	$G_{інв} = 0,5 G_{зв} + 0,5 G_{оп} + 0,2 G_{пр}$	Вартість додатково виробленої продукції	
		засобів виробництва	кінцевої продукції
		1,2 Г	0,0 Г
1-й рівень	$G_{1^{см}} = 0,5 G_{зв} = 0,4 \cdot 0,5 G_{зв} + 0,4 \cdot 0,5 G_{оп} + 0,2 \cdot 0,5 G_{пр} = 0,2 G_{зв} + 0,2 G_{оп} + 0,1 G_{пр} = T_{1^{зв}} = 0,5 Г$	0,5 Г	0,0 Г
2-й рівень	$G_{2^{см}} = 0,2 G_{зв} = 0,4 \cdot 0,2 G_{зв} + 0,4 \cdot 0,2 G_{оп} + 0,2 \cdot 0,2 G_{пр} = 0,08 G_{зв} + 0,08 G_{оп} + 0,04 G_{пр} = T_{2^{см}} = 0,2 Г$	0,2 Г	0,0 Г
3-й рівень	$G_{3^{см}} = 0,08 G_{зв} = 0,4 \cdot 0,08 G_{зв} + 0,4 \cdot 0,08 G_{оп} + 0,2 \cdot 0,08 G_{пр} = 0,032 G_{зв} + 0,032 G_{оп} + 0,016 G_{пр} = T_{3^{см}} = 0,08 Г$	0,08 Г	0,0 Г
Всього додатковий попит на засоби виробництва	Попит = $0,812 Г + 0,5 \cdot 0,0356 Г = 1 Г$		
Всього додаткова пропозиція засобів виробництва	Пропозиція = 1,98 Г	1,98 Г	0,0 Г

Збалансованість економічного зростання може бути досягнута при одночасних і рівних змінах попиту та пропозиції як в цілому в економічній системі, так і на кожному з її ринків. Графічно це може бути зображено у вигляді концентричних секторів, які розширюються. Графіки, представлені на рис. 13, показують, що трансформація банківських ресурсів приведе до розбалансованості попиту та пропозиції як на ринку засобів виробництва, так і на ринку кінцевої продукції.

Рис. 13. Розбалансованість попиту та пропозиції банківських ресурсів при цільовому фінансуванні виробництва засобів виробництва

Автор розглянув результати трансформації додаткових банківських ресурсів, які спрямовуються на фінансування виробництва предметів споживання та на споживче кредитування. Результати структурного регулювання попиту та пропозиції дозволяють зробити висновок про можливість досягнення збалансованого економічного зростання на основі використання в процесі управління закономірностей трансформації банківських ресурсів на макрорівні (табл. 2).

Таблиця 2

Результати структурного регулювання попиту та пропозиції на ринках економічної системи

Цільова спрямованість фінансування	Обсяг фінансування	Попит		Пропозиція		Відхилення	
		РЗВ	РКП	РЗВ	РКП	РЗВ	РКП
Виробництво засобів виробництва	0,5Г	0,5Г	0,5Г	1,0 Г	0,0	+0,5Г	-0,5Г
Виробництво кінцевої продукції	2Г	2Г	2Г	1,6Г	2,4Г	-0,4Г	+0,4Г
Споживче кредитування	1Г	0,8Г	0,8Г	0,6Г	1,0Г	-0,2Г	+0,2Г
Всього	3,5Г	3,3Г	3,3Г	3,2Г	3,4Г	-0,1Г	+0,1Г

Таким чином, процеси трансформації банківських ресурсів зумовлюють зміну збалансованості економічної системи. Результати дослідження свідчать про можливість науково обґрунтованого управління економічним зростанням з використанням структурного регулювання трансформації банківських ресурсів. При цьому Національний банк України може суттєво впливати на економічне зростання шляхом цілеспрямованої політики рефінансування банків для подальшого цільового кредитування ними суб'єктів економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що виявляється у створенні основ теорії трансформації банківських ресурсів на мікро- і макрорівнях.

За результатами дисертаційного дослідження зроблені наступні висновки:

1. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні підвищує значимість формування “довгих” і “дешевих” грошей, зростає актуальність теоретичних досліджень трансформаційних процесів при формуванні банківських ресурсів і їх кредитно-інвестиційної мультиплікації.

2. Трансформація банківських ресурсів на макрорівні полягає в перетворенні сукупності акумульованих банком коштів у ресурси, тобто в стан, що відповідає вимогам розміщення їх у довгострокові активи. Природа трансформації банківських ресурсів полягає у перетворенні вихідних властивостей і якостей акумульованих коштів під час переходу їх до складу банківських ресурсів в інші властивості та якості.

3. Трансформація банківських ресурсів, які спрямовуються на фінансування діяльності суб'єктів економіки, у процесі кредитно-інвестиційної мультиплікації призводить до наступного “каскадного” поширення фінансів в економічній системі. Значущість як для банківської діяльності, так і для економіки в цілому дозволяє авторові стверджувати, що трансформацію слід розглядати як місію банківської системи поряд з емісійною діяльністю.

4. У результаті дослідження визначені закономірності формування депозитів до запитання. Дослідження формування поточних пасивів банку виявило об'єктивні закономірності, що обумовлюють стабілізацію коштів, акумульованих банками. При цьому у складі поточних пасивів виділяються дві частини: досить стійка постійна частина й змінна, так звана “мерехтлива” частина поточних пасивів.

5. У результаті моделювання процесів отримана залежність, яка у вигляді закону описує механізм трансформації депозитів до запитання при переході їх до складу поточних пасивів з виділенням їхньої незнижуваної частини як наслідок “банківського ефекту”. При нормальних умовах діяльності банку дані ресурси можуть не тільки зберігати свою величину протягом всієї “життєдіяльності” банку, але й постійно збільшуватися. На формування умовно-постійної частини поточних пасивів безпосередньо впливає структура і кількість клієнтів банку та залишок на їх рахунках. “Банківський ефект” проявляє себе автоматично пропорційно збільшенню кількості клієнтів, які обслуговуються, і зростанню залишків на їхніх рахунках.

6. Дослідження дозволило встановити, що стабілізація “мерехтливої” частини поточних пасивів забезпечується методом “блокування частини змінних пасивів короткостроковими запозиченнями”. При цьому частина нестабільних “мерехтливих” поточних пасивів трансформується зі створенням стабільної складової, яка може розміщуватися банками у високодохідні “довгострокові”

активи при стійкій роботі банку. Стабілізація змінної, “мерехтливої” частини поточних пасивів вимагає постійних дій персоналу банку для підтримки необхідного рівня стабілізації короткостроковими запозиченнями.

7. Проведений аналіз формування і розрахунків поточних пасивів свідчить, що у формуванні ресурсів комерційного банку малі та середні підприємства не лише відіграють істотну роль, але їх залишки в сукупності перевищують, як правило, кошти великих підприємств. Можливість стабілізації “мерехтливих” поточних пасивів знаходиться в прямій залежності від кількості клієнтів на розрахунково-касовому обслуговуванні банку. Залучення клієнтів на обслуговування здійснюється за допомогою досить жорсткої міжбанківської конкурентної боротьби, оскільки дозволяє формувати “дешеву” складову ресурсів, яка може розміщуватися в довгострокові активи при стійкій роботі банку.

8. Капітал банку є базовою складовою його ресурсів, він не вимагає трансформації, його частина, яка знаходиться в грошовій формі, безпосередньо входить до складу ресурсів банку. Однак коливання величини капіталу впливає на процеси трансформації й формування тимчасових коштів. При оцінці варіативності капіталу необхідно враховувати “уявну” вартість капіталу банку.

9. У роботі розглянуто ризики, які виникають при трансформації коштів, що акумулюються, в банківські ресурси, на основі критеріїв виникнення і прояву ресурсних ризиків, запропоновано їх класифікацію. Найбільш небезпечними є зміни величин залишків на рахунках клієнтів внаслідок форс-мажорних обставин. Досліджено прояви різних ризиків, їх вплив на дестабілізацію банківських ресурсів і можливості компенсації втрат від ресурсних ризиків.

10. Дослідження процесів трансформації дозволило обґрунтувати, що нормативи ліквідності диференційовані з урахуванням динаміки строкових зобов'язань і впливу на ліквідність постійної та змінної частин поточних пасивів. Пропонується також при розрахунку нормативів зменшувати знаменник розрахункових формул на умовно-постійну частину поточних пасивів із застосуванням понижуючого коефіцієнта, що страхує від можливого непередбаченого зменшення поточних пасивів.

11. Державне регулювання економічного зростання можливе шляхом спрямування банківської діяльності на кредитування проектів, спільна реалізація яких дозволила забезпечити збалансовану зміну попиту та пропозиції на ринках економічної системи. Цільове фінансування банками пріоритетних проектів можна забезпечити відповідним пільговим рефінансуванням банків НБУ з подальшим пільговим кредитуванням ними суб'єктів підприємницької діяльності та населення. Такий підхід до фінансування потребує управління за направленістю та обсягами рефінансування банків і наступного кредитування на базі використання науково обґрунтованих закономірностей трансформації банківських ресурсів на макrorівні.

12. У процесі господарської діяльності грошові кошти, які передаються банками суб'єктам підприємницької діяльності у вигляді довгострокових позик та інвестицій, значною мірою повертаються банкам як кошти до запитання у

вигляді залишків на поточних рахунках. Запропоновано користуватись положенням, що в реальному секторі економіки короткострокові грошові кошти у процесі грошового обігу витісняють довгострокові аналогічно до відомого “закону Грешема”, який зазначає, що в грошовому обігу “тірші” гроші витісняють з обороту “кращі”. При цьому банки забезпечують відтворення структури грошових коштів в обігу або виконують місію відтворення довгострокових грошових коштів в економічній системі за допомогою трансформації.

13. Для дослідження трансформації банківських ресурсів на макrorівні запропонована об’ємна модель кругового руху ресурсів у ринковій економічній системі, яка дозволяє відображати рух ресурсів за відповідними потоками, їх переміщення між суб’єктами економіки, зміну попиту та пропозиції на відповідних ринках. Розроблено метод порівняльної оцінки трансформації переходу грошових коштів між суміжними виробництвами. Даний підхід дозволяє використовувати механізм трансформації ресурсів з оцінкою розподілу коштів між ринками економічної системи.

14. Дані аналізу свідчать, що наслідки трансформації банківських ресурсів, додатково направлених на фінансування тільки інвестиційних проектів у виробництво засобів виробництва, можуть носити катастрофічний характер для економіки: результатом такого фінансування буде розбалансованість з перевиробництвом на ринку засобів виробництва та відповідним “обвалом” цін і банкрутством підприємницьких структур і значною інфляцією на споживчому ринку. Спроби стимулювання економічного зростання цільовим фінансуванням окремих сфер діяльності є неможливим. Цей висновок є значущим і свідчить про неможливість спроб одностороннього досягнення збалансованого економічного зростання.

15. Дослідження закономірностей трансформації банківських ресурсів при кредитно-інвестиційній мультиплікації дозволило оцінити можливі результати регулювання економічного зростання при одночасному фінансуванні інвестиційних проектів з виробництва засобів виробництва, предметів споживання та споживчого кредитування. Аналіз даних виконаних розрахунків дозволяє стверджувати, що управління цільовим напрямом кредитування, його обсягами та структурою дозволяє вирівняти попит та пропозицію на ринках економічної системи, тобто може забезпечити стійке і збалансоване економічне зростання. Одержані залежності дають можливість прогнозувати результат прийнятих рішень при стимулюванні економічного зростання.

Таким чином, у результаті проведених досліджень розкриті природа й механізм трансформації банківських ресурсів, вивчені методи трансформації, встановлені відповідні функціональні залежності на мікро- й макrorівнях, тобто розроблені основи теорії трансформації банківських ресурсів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографія

1. Вожжов А.П. Процеси трансформації банківських ресурсів: Монографія. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2006. – 339 с. (13,8 друк. арк.).

Публікації у наукових фахових виданнях

2. Вожжов А.П. Математична інтерпретація банківського ефекту // Зб. наук. пр. Черкаського інженерно-технологічного інституту. Сер.: Економічні науки. – Черкаси, 2000. – С. 118 – 121 (0,2 друк. арк.).
3. Вожжов А.П., Кузнецова Н.В. К оценке потенциала коммерческих банков в активизации инвестиционного процесса в Украине // Вестн. СевГТУ. Сер.: Экономика и финансы: Сб. науч. тр. – Севастополь, 2001. – Вып. 33. – С. 64-69 (0,38 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: оцінка можливостей банку з формування ресурсів для забезпечення інвестиційних процесів (0,19 друк. арк.).
4. Вожжов А.П. Про моделювання процесів трансформації ресурсів комерційного банку // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки. Сер. Економ. науки. – Луцьк, 2001. – № 4. – С. 148-151 (0,2 друк. арк.).
5. Вожжов А.П. Формування моделі кругообороту фінансових і матеріальних ресурсів як формуючий чинник соціально-економічної системи // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. – К.: ВПЦ “Київський університет”, Інститут міжнародних відносин, 2001. – Вип. 26. – С. 281-286 (0,3 друк. арк.).
6. Вожжов А.П. Денежные потоки предприятий малого и среднего бизнеса в формировании ресурсной базы коммерческих банков // Вісн. нац. техн. ун-ту ХПІ: Зб. наук. пр. – Харків, 2001. – С. 86-90 (0,25 друк. арк.).
7. Вожжов А.П., Кузнецова Н.В. Инвестиционные ресурсы коммерческих банков: формирование и характеристика // Экономика: проблемы теории и практики. Сб. науч. трудов. – Днепропетровск, 2001. – Вып. 78. – С. 37-49 (0,76 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: участь нестабільних тимчасових коштів у формуванні інвестиційних ресурсів (0,38 друк. арк.).
8. Вожжов А.П., Клименко А.И. Сущность и функции капитала банка. Проблемы банковского капитала в Украине // Экономика, финансы и право. – Киев, 2001. – № 3. – С. 18-26 (0,5 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: уточнення функцій власного капіталу банку та оцінка можливостей його збільшення (0,25 друк. арк.).
9. Вожжов А.П., Новикова Р.А. Фінансові методи забезпечення економічного зростання // Фінанси України. – 2001. – № 3. – С. 74-84 (0,62 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: формулювання проблеми, визначення завдань і розгляд теоретичних аспектів фінансового забезпечення економічного зростання (0,31 друк. арк.).
10. Вожжов А.П., Новикова Р.А. Проблемы формирования инвестиционных ресурсов за счет сбережений населения // Экономика, финансы и право. – Киев, 2001. – № 4. – С. 9-13 (0,25 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: формулювання проблеми, визначення завдань і розгляд теоретичних аспектів формування інвестиційних ресурсів (0,13 друк. арк.).

11. Вожжов А.П., Сухомлинов Е.А. Трансформация переменной части текущих пассивов коммерческого банка в состав управляемых ресурсов // Экономика: проблемы теории та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2001. – Вип. 99. – С. 48-53 (0,3 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначення завдань та участь у розробці математичної моделі процесів трансформації (0,1 друк. арк.).
12. Вожжов А.П. Банковские технологии управления денежными потоками средств до востребования // Вестник СевГТУ. Сер.: Экономика и финансы: Сб. науч. труд. – Севастополь, 2002. – Вып. 35. – С. 48-57 (0,3 друк. арк.).
13. Вожжов А.П. Депозити до запитання у формуванні стабільної і керованої ресурсної бази банків // Вісник НБУ. – 2002. – № 11. – С. 5-7 (0,1 друк. арк.).
14. Вожжов А.П. Механизм трансформации ресурсов до востребования // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. Т. 5. – Суми: УАБС НБУ, 2002. – С. 224-228 (0,25 друк. арк.).
15. Вожжов А.П. Моделирование динамики финансовых потоков рыночной экономики при генерации денежных ресурсов // Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Зб. наук. ст. – Українська академія банківської справи НБУ, Харківська філія. – Харків, 2002. – С. 13-15 (0,2 друк. арк.).
16. Вожжов А.П., Бондарь А.Л., Светлых В.В. Анализ влияния на кредитный потенциал коммерческого банка остатков средств на текущих счетах // Вестн. СевГТУ. Сер.: Экономика и финансы. Сб. науч. тр. – Севастополь, 2002. – Вып. 40. – С. 24-30 (0,4 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: систематизація даних та аналіз закономірностей розподілу поточних пасивів (0,2 друк. арк.).
17. Вожжов А.П., Бондарь А.Л., Светлых В.В. Об оценке характера распределения остатков на текущих счетах клиентов коммерческого банка // Экономика и управление. – Симферополь, 2002. – № 6. – С. 48-54 (0,4 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: визначення закономірностей розподілу депозитів до запитання (0,2 друк. арк.).
18. Вожжов А.П., Бондарь О.Л., Наумова Н.В. Дослідження процесів формування поточних пасивів комерційного банку // Банківська справа. – 2002. – № 5. – С. 48-52 (0,25 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначення закономірностей формування поточних пасивів (0,1 друк. арк.).
19. Вожжов А.П., Жежель Ю.В. О влиянии фактора сезонности на формирование денежных потоков и ресурсов предприятий винодельческой отрасли // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2002. – С. 263-268 (0,3 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: оцінка фактора сезонності у формуванні ресурсів підприємств (0,1 друк. арк.).
20. Вожжов А.П., Хохлов В.В. Стабілізація змінної частини поточних пасивів короткостроковими запозиченнями на міжбанківському ринку // Вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту: Економічні науки, 2002. – № 1(7). – С. 124-129 (0,3 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: визначення завдань та участь у розробці математичної моделі процесів трансформації (0,2 друк. арк.).

21. Вожжов А.П. Використання змінної частини поточних пасивів банків як інвестиційних ресурсів // Вісник НБУ. – 2003. – № 12. – С. 18-21 (0,2 друк. арк.).
22. Вожжов А.П. Дослідження системоутворюючих складових формування ресурсів комерційних банків // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер.: Фінанси і кредит, 2003. – Вип. 2. – С. 94-99 (0,3 друк. арк.).
23. Вожжов А.П. Об управлении ресурсами коммерческого банка реструктуризацией его обязательств // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 2(15). – С. 62-68 (0,4 друк. арк.).
24. Вожжов А.П. Формування ресурсів комерційних банків // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 116-129 (0,3 друк. арк.).
25. Вожжов А.П., Бондар О.Л., Бородин С.В., Попова Н.В. Інвестиційне кредитування комерційними банками // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 84-97 (0,8 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: динаміка процентних ставок по кредитах і депозитах, вимоги інвестиційного кредитування до формування банківських ресурсів, у т.ч. з використанням коштів субординованого боргу та рефінансування (0,2 друк. арк.).
26. Вожжов А.П., Бондарь А.Л., Видинеева В.В. Оценка уровня трансформации краткосрочных ресурсов банка // Вестник СевГТУ. Вып. 44: Экономика и финансы: Сб. науч. тр.; Севастоп. нац. техн. ун-т. – Севастополь, 2003. – 256 с. (0,3 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: апробація моделі трансформації поточних пасивів за фактичними даними банку (0,1 друк. арк.).
27. Вожжов А.П., Бондарь А.Л., Светлых В.В. Формирование остатков по текущим счетам клиентов с учетом кредитных оборотов и наличия ссудной задолженности // Экономика и управление. – Симферополь, 2003. – № 5-6 (42-43). – С. 43-46 (0,2 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: формування умовно-постійної частини поточних пасивів залежно від надходження засобів на поточні рахунки (0,1 друк. арк.).
28. Вожжов А.П., Гринько Е.Л. Об использовании модели рыночной экономической системы для оценки динамики ресурсного потенциала // Экономика Крыма. – Симферополь, 2003. – № 10. – С. 71-75 (0,25 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: опис і принципи застосування моделі ринкової економічної системи для оцінки ресурсів (0,1 друк. арк.).
29. Вожжов А.П., Кліменко О.І. Банківський капітал в економіці України // Фінанси України. – 2003. – № 8(93). – С. 89-97 (0,4 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: структура банківського капіталу у динаміці, капітал як постійні банківські ресурси (0,2 друк. арк.).
30. Вожжов А.П., Кліменко О.І. Капітал комерційних банків як складова ресурсів банківської системи // Банківська справа. – 2003. – № 4(52). – С. 83-95 (0,75 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначення значення капіталу банку у складі його ресурсів, структура капіталу, можливість капіталізації банків (0,35 друк. арк.).
31. Вожжов А.П., Попова Н.В. Інвестиційне кредитування комерційних банків: зміст і вимоги до формування ресурсної бази // Банківська справа. – 2003. –

- № 1(49). – С. 73-79 (0,4 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: формування ресурсів банків за рахунок поточних пасивів (0,2 друк. арк.).
32. Вожжов А.П., Сухомлинов Е.А. Об эффективности трансформации переменной части текущих пассивов в состав управляемых ресурсов коммерческого банка // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 1(14). – С. 56-61 (0,3 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: постановка проблеми та розробка алгоритму оцінки ефективності трансформації поточних пасивів (0,1 друк. арк.).
33. Вожжов А.П. Про оцінку використання кредитного мультиплікатора для забезпечення економічного зростання // Економіка України. – 2004. – № 7 (504). – С. 18-24 (0,4 друк. арк.).
34. Вожжов А.П. Проблемные вопросы трансформации банковских ресурсов // Вісник Української академії банківської справи. – 2004. – № 1(16). – С. 33-39 (0,4 друк. арк.).
35. Вожжов А.П. Про трансформацію ресурсів у банківській діяльності // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – Вип. 3. – 2004. – С. 58-63 (0,3 друк. арк.).
36. Вожжов А.П. Формирование банковской системой ресурсов экономического роста // Академічний огляд. Сер. Економіка та підприємництво. – Дніпропетровський ун-т економіки та права, Національний гірничий ун-т. – 2004. – № 1. – С. 28-36 (0,5 друк. арк.).
37. Вожжов А.П., Бондар О.Л., Светлих В.В. Про врахування особливостей формування депозитів до запитання при дослідженні процесу трансформації банківських ресурсів // Вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту. Економічні науки. – 2004. – № 1(11). – С. 104-110 (0,4 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: методичний підхід до дослідження депозитів до запитання (0,2 друк. арк.).
38. Вожжов А.П., Грищенко О.О. Про рівень “самокредитування” при овердрафті // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – Київ, 2004. – № 6. – С. 102-108 (0,25 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: необхідність обліку самокредитування при овердрафті при оцінці ресурсів банку (0,13 друк. арк.).
39. Вожжов А.П., Грищенко О.О. Формування сумарної позичкової заборгованості з кредитування за овердрафтом // Банківська справа. – 2004. – № 5 (6). – С. 87-94 (0,35 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: вплив овердрафтного кредитування на формування поточних пасивів (0,18 друк. арк.).
40. Вожжов А.П., Хохлов В.В., Грищенко О.А. Распределение величины текущих пассивов коммерческих банков как совокупности депозитов до востребования // Вестн. СевГТУ. Сер.: Экономика и финансы: Сб. науч. тр. – Севастополь, 2004. – Вып. 53. – С. 126-136 (0,9 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначення завдань для математичного моделювання та участь у розробці моделі поточних пасивів (0,5 друк. арк.).

41. Вожжов А.П., Василенко О., Гринько О., Омельченко О. Тимчасові кошти в банківському ресурсному забезпеченні іпотечних програм // Світ фінансів: Науковий журнал Тернопільського державного економічного університету. – Тернопіль. – 2005. – № 3-4(4-5). – С. 33-44 (0,7 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: методичний підхід до оцінки використання тимчасових коштів для іпотечного кредитування (0,2 друк. арк.).
42. Вожжов А.П., Абралава Н.А. Природа трансформации аккумулярованных банком средств по требованию в долгосрочные ресурсы и их количественная оценка // Світ фінансів. Науковий журнал Тернопільського державного економічного університету. – Тернопіль. – 2006. – № 1(6). – С. 112-123 (0,5 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: систематизовано показники кількісної оцінки трансформації поточних пасивів, уточнена графічна модель їх стабілізації (0,25 друк. арк.).
43. Вожжов А.П., Вожжов С.П. Влияние клиентской базы на формирование текущих пассивов коммерческих банков // Вестн. СевНТУ. Сер.: Экономика и финансы: Сб. науч. тр. – Севастополь, 2006. – Вып. 73. – С. 48-62 (0,9 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: облік специфіки діяльності клієнтів при формуванні поточних пасивів (0,5 друк. арк.).

Навчальні посібники

44. Финансы: Сборник комплексных задач, тестов и ситуаций: Учебн. пособие (гриф МОНУ)/ Под ред. А.П. Вожжова. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Знання, 2005. – 269 с. – (Высшее образование XXI века) (13,86 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: розробка комплексних завдань з формування ресурсів комерційних банків, використання методу послідовних заміщень різних видів ресурсів і стабілізація коштів до запитання методами трансформації (с. 50-53, 62-64, 78, 133-144, 154-160, 178-180, 232-245 – 2,6 друк. арк.).
45. Банковские операции: Сборник задач и ситуаций: Учебное пособие (гриф МОНУ). Севастополь. – Изд-во СевГТУ, 2000. – 164 с. (9,2 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: розробка завдань з урахуванням різних методів і підходів до формування банківських ресурсів та їх використання в інвестиційній діяльності (4,6 друк. арк.).
46. Валютный рынок и валютные операции коммерческих банков: Учебное пособие (гриф МОНУ). – Севастополь: СевНТУ, 2005. – 278 с. (17,6 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: стабілізація поточних пасивів, сформованих залишками на кореспондентських банківських рахунках, і розгляд даних процесів у динаміці (93 с. – 5,5 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

47. Вожжов А.П. Модели экономических систем. – М.: Знание, 1991. – 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. “Практика хозяйствования и управления”, № 10). Особистий внесок: С. 3-29 (1,5 друк. арк.).
48. Вожжов А.П., Хохлов В.В. Моделирование налично-денежного оборота марковскими цепями // Сб. трудов 1 международной научно-практической конференции “Проблемы становления рыночной экономики”. – Севастополь, 1998. –

- С. 61-69 (0,5 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: постановка проблеми моделювання наявного грошового обігу (0,25 друк. арк.).
49. Вожжов А.П., Вожжов С.П. Проблемы финансирования промышленного производства с привлечением банковского капитала // Сб. трудов Крымской региональной научно-практической конференции г. Севастополь 15-17 апреля 1999 г. – Севастополь, 1999. – С. 155-160 (0,3 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: оцінка можливих шляхів залучення банківського капіталу для фінансування виробництва (0,2 друк. арк.).
50. Вожжов А.П. Трансформация финансовых потоков в процессе перехода к рыночным отношениям // Икономиката и развитието на обществото: Сборник доклади от международна юбилейна научна конференция. – Варна, 2000. – С. 45 (0,1 друк. арк.)
51. Вожжов А.П. Методические подходы к изучению финансовых потоков макро- и микроуровня // Сборник тезисов Международной научной конференции “Современные и традиционные подходы к университетскому образованию по учету и финансам” 4-6 ноября 1999 г. – Бургас, 2000. – С. 80-83 (0,2 друк. арк.).
52. Вожжов А.П. О проблемных вопросах формирования кредитно-инвестиционных ресурсов банков // Тезисы трудов III международной научно-практической конференции “Исследование и оптимизация экономических процессов “Оптимум – 2001”. – Харьков, 2001. – С. 140-141 (0,06 друк. арк.).
53. Вожжов А.П. Депозити до запитання у формуванні кредитно-інвестиційних ресурсів комерційних банків // Вісник Львівського державного фінансово-економічного інституту: Зб. наук. пр. Сер.: Економічні науки. – Львів, 2001. – С. 168-172 (0,25 друк. арк.).
54. Вожжов А.П. Место и роль депозитов до востребования в формировании стабильной и управляемой ресурсной базы коммерческого банка // Актуальные проблемы гуманитарных, социальных и экономических наук: Межвузовский сборн. науч. и науч.-метод. трудов. Вып. 1. – Москва, 2002. – С. 389-398 (0,6 друк. арк.).
55. Вожжов А.П. Об оценке предельного уровня ресурсной базы инвестиционного кредитования коммерческих банков // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины. Материалы Всеукраинской науч.-практ. конф., Алушта, 2-6 октября 2002 г.: ТНУ, 2002. – С. 54-55 (0,06 друк. арк.).
56. Вожжов А.П. Прогнозирование ресурсной базы коммерческого банка в процессе экономического роста // Проблеми та перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 2002. – С. 91- 93 (0,1 друк. арк.).
57. Вожжов А.П., Вожжов С.П. Влияние структуры сбережений на показатели ликвидности баланса банка // Роль грошових заощаджень населення в розбудові економіки України: Матеріали наук.-практ. конф. 19 лютого 2002 р. – Київ: КНЕУ, 2002. – С. 107-116 (0,6 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: вплив формування поточних пасивів на ліквідність балансу банку (0,3 друк. арк.).
58. Вожжов А.П., Гринько Е.Л. К вопросу оценки ресурсного потенциала ипотечного кредитования // Актуальні питання удосконалення фінансово-

- кредитного механізму в Україні. Зб. наук. пр. наук-практ. конференції: 29-30 травня 2002 р. – Запоріжжя, 2002. – С. 37- 42 (0,3 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: можливість використання нестабільних тимчасових коштів для іпотечного кредитування (0,1 друк. арк.).
59. Вожжов А.П. Вплив структури ресурсної бази комерційного банку на величину оподаткованого прибутку // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку). Зб. наук. пр. за матеріалами наук.-практ. конференції (20-22 грудня 2001 р.). – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С. 33-36 (0,2 друк. арк.).
60. Вожжов А.П. Об оценке последствий кредитной эмиссии в обеспечении экономического роста // Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку. Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Київ, 2003. – С. 33-35 (0,1 друк. арк.).
61. Вожжов А.П. О формировании банковской системой ресурсов экономического развития Украины // Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації. Тези доповідей. Міжнародна наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 121-122 (0,06 друк. арк.).
62. Вожжов А.П. Прогнозирование ресурсной базы коммерческих банков в процессе экономического роста // Национальные рынки Украины. Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., Алушта, 5-7 мая 2003 г. – Симферополь, 2003. – С. 22-23 (0,06 друк. арк.).
63. Вожжов А.П. О предпосылках необходимости создания теории трансформации банковских ресурсов // Підвищення ролі банківської системи в економічному зростанні: Матеріали наук.-практ. конференції, 18-19 листопада 2004 р. / Наук. ред. А.М. Мороз. – Київ: КНЕУ, 2004. – С. 135-141 (0,4 друк. арк.).
64. Вожжов А.П. Про вплив результатів монетарного регулювання на збалансованість економічного зростання // Монетарна політика в умовах економічного зростання. Матеріали наук.-практ. конф. (НБУ, МВФ, Інститут економічного прогнозування НАН України). – Київ, 2004. – С. 102-109 (0,44 друк. арк.).
65. Вожжов А.П. Прогнозирование результатов трансформации денежных потоков в процессе экономического роста // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. тез доповідей VII Всеукраїнської наук.-практ. конференції (25-26 листопада 2004 р.). – Суми, 2004. – С. 59-61 (0,1 друк. арк.).
66. Вожжов А.П., Абралава Н.А. Количественная оценка возможного использования трансформации банковских ресурсов // Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. “Сучасні тенденції в розвитку банківської системи”. – Т. 1. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 120-121 (0,06 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: постановка проблеми оцінки трансформації при формуванні банківських ресурсів (0,03 друк. арк.).
67. Вожжов А.П. О формировании и генерировании банковской системой ресурсов экономического роста // Финансовые риски. – 2004. – № 1 (35). – С. 87-95 (0,5 друк. арк.).
68. Вожжов А.П. Банковская система в стимулировании экономического роста // Теорія і практика сучасної економіки. Матеріали VI міжнародної науково-

- практичної конференції. Черкаси, 28-30 вересня 2005 р. / Відповід. ред. Хомяков В.І. – Черкаси, 2005. – С. 27-29 (0,1 друк. арк.).
69. Вожжов А.П. О кредитно-инвестиционном стимулировании экономического роста // Современные аспекты финансового управления экономическими процессами: Материалы Всеукраинской научно-методической конференции, Севастополь, 6-9 сентября 2005 г. – Севастополь, 2005. – С. 86-88 (0,1 друк. арк.).
70. Вожжов А.П. Управление трансформацией банковских ресурсов при монетарном стимулировании экономического роста // Финансовые риски. – 2005. – № 2(39). – С. 42-62 (1,25 друк. арк.).
71. Вожжов А.П. Процессы трансформации в формировании банковских ресурсов. Processes of transformation in formation of bank resources // Fifth international scientific conference: Investment in the future. – 2005. – Varna, Bulgaria, October 20-22, 2005. – С. 55-59 (0,25 друк. арк.).
72. Вожжов А.П. Трансформация банковских ресурсов при монетарном стимулировании экономического роста // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тези доп. (3-5 черв. 2005 р.) / Відп. ред. Р.А. Слав'юк. – Луцьк, 2005. – С. 490-492 (0,1 друк. арк.).
73. Вожжов А.П., Гринько Е.Л., Любич О. Влияние операций с пластиковыми карточками на формирование банковских ресурсов // Финансовые риски. – 2005. – № 3(40). – С. 72-77 (0,3 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: формування поточних пасивів сукупністю депозитів на карткових рахунках (0,1 друк. арк.).
74. Вожжов А.П. Банковская система в стимулировании экономического роста // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій. Зб. мат. III Всеукраїнської міжвузівської науково-практичної конференції вчених, викладачів та практичних працівників, 16-17 лютого 2006 р. Т. 1. – Вінниця, 2006. – С. 33-36 (0,2 друк. арк.).
75. Вожжов А.П. Монетарное стимулирование и сбалансированность экономического роста // Стратегія соціально-економічного розвитку України та пріоритети грошово-кредитної політики: Матеріали науково-практичної конференції. – Київ: НБУ, Ін-т економіки та прогнозування НАНУ, 2007. – С. 161-170 (0,6 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Вожжов А.П. Природа і механізм трансформації банківських ресурсів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Українська академія банківської справи Національного банку України, Суми, 2007.

Досліджено природу й механізм трансформації банківських ресурсів на мікро- та макрорівнях. Розроблено імовірнісну модель, що відображає природу і механізм формування умовно-постійної частини поточних пасивів як прояв “банківського ефекту” і встановлює кількісні взаємозв'язки у канонічному вигляді.

Визначено механізм стабілізації змінної частини поточних пасивів методом короткострокових запозичень. Розглянуто механізм трансформації сукупності короткострокових депозитів у довгострокові ресурси методом послідовних заміщень. Доведено, що наявність дрібних, середніх і великих клієнтів необхідна для формування ресурсів зі стабільною складовою. Запропоновано враховувати вплив варіативності капіталу банку на трансформацію тимчасових коштів. Обґрунтовано необхідність обліку ресурсних ризиків у банківській діяльності, запропонована їхня класифікація.

Розроблено теоретичне обґрунтування моделювання процесів трансформації банківських ресурсів на макрорівні. Встановлено, що довгострокові банківські ресурси, спрямовані на фінансування реального сектора економіки, витісняються короткостроковими коштами. Банки виконують місію відтворення довгострокових ресурсів за допомогою трансформації. Обґрунтовано, що цілеспрямоване й комплексне управління процесом трансформації може стати однією з головних умов досягнення збалансованого економічного зростання.

Ключові слова: трансформація банківських ресурсів, самостабілізація, метод короткострокових запозичень, стабілізація послідовними заміщеннями, варіативність капіталу, збалансоване економічне зростання.

АННОТАЦИЯ

Вожжов А.П. Природа и механизм трансформации банковских ресурсов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Украинская академия банковского дела Национального банка Украины, Сумы, 2007.

Исследованы природа и механизм трансформации банковских ресурсов на микро- и макроуровнях. Определена сущность природы и механизма трансформации как миссии банковской деятельности, уточнено экономическое содержание процессов формирования банковских ресурсов из совокупности аккумулируемых средств, а также исследовано влияние трансформации банковских ресурсов на сбалансированность экономического роста.

В качестве базы исследования текущих пассивов банка установлены закономерности формирования остатков по отдельным клиентским счетам и описан характер их распределения как случайных величин. Определена природа трансформации и описаны три основных метода стабилизации банковских ресурсов: метод самостабилизации совокупности депозитов до востребования; стабилизация переменной или “мерцающей” части текущих пассивов методом краткосрочных заимствований; трансформация совокупности краткосрочных банковских депозитов в долгосрочные ресурсы методом последовательных замещений.

Разработана вероятностная модель, которая отражает природу и механизм формирования условно-постоянной части текущих пассивов как проявление “банковского эффекта”. Получена зависимость, описывающая в виде закона

природу процесса самостабилизации совокупности депозитов до востребования при трансформации их в текущие пассивы и определяющая механизм выделения их неснижаемой части. Показано, что при устойчивой работе банка и постоянстве его клиентской базы условно-постоянная часть текущих пассивов близка по стабильности к нетто-капиталу банка, и наряду с последним является одной из основных составляющих стабильных банковских ресурсов. При этом показано, что на формирование условно-постоянной части текущих пассивов оказывает непосредственное влияние не только структура клиентов банка, но и качество управления клиентом его финансовыми ресурсами на текущих банковских счетах.

Определен механизм стабилизации переменной или “мерцающей” части текущих пассивов методом краткосрочных заимствований, предложены модели для оценки эффекта трансформации. В результате стабилизации часть нестабильных мерцающих текущих пассивов трансформируется в стабильный остаток, который при устойчивой работе банка может размещаться в высокодоходные “длинные” активы. Привлечение краткосрочных ресурсов и “заполнение” ими дефицитных периодов позволяет блокировать “мерцающие” пассивы на заданном уровне, т.е. поддерживать их в стабильном состоянии на протяжении длительных временных периодов. Предельный уровень стабилизации определяется ценой тех средств, которые необходимо заимствовать для восполнения временного дефицита ресурсов.

Рассмотрен механизм трансформации совокупности краткосрочных банковских депозитов в долгосрочные ресурсы методом последовательных замещений. Метод заключается в поддержании динамического равновесия между денежными средствами, изымаемыми вкладчиками и новыми вложениями. Если последовательное замещение обеспечивает своевременность и полноту восполнения оттока ресурсов, то они могут размещаться на сроки, сопоставимые с продолжительностью функционирования банка.

Обоснованы возможность формирования банками долгосрочных ресурсов из совокупности аккумулированных ими краткосрочных средств и возможность поддержания их стабильного уровня в длительной перспективе. Выявлена взаимосвязь этих процессов с регулированием банковской ликвидности, сделаны предложения по совершенствованию соответствующей нормативной базы. Изучено влияние клиентов банка на формирование стабильных ресурсов, обосновано, что наличие мелких, средних и крупных клиентов необходимо для формирования сбалансированных ресурсов с устойчивой стабильной составляющей. Выделение стабильной условно-постоянной части текущих пассивов и возможности стабилизации “мерцающих” пассивов находятся в прямой зависимости от количества клиентов на расчетно-кассовом обслуживании банка. Привлечение клиентов осуществляется посредством достаточно жесткой межбанковской конкурентной борьбы, так как рост их количества позволяет сформировать “дешевую” составляющую ресурсов, которые при устойчивой работе банка могут размещаться в долгосрочные активы. Наиболее существенные

остатки по текущим счетам, как правило, имеют крупные клиенты, однако средние и мелкие клиенты создают стабильную составляющую текущих пассивов с меньшей вариативной частью, в силу чего значение коэффициента их стабильности и вклад в формирование постоянной части текущих пассивов больше.

Предложено учитывать влияние вариативности капитала банка на трансформацию временных средств. На основании проведенного исследования обоснована необходимость учета ресурсных рисков в банковской деятельности, разработана их классификация. Рассмотрены примеры проявления рисков и возможности их компенсации реструктуризацией обязательств банка. Показан циклический и сезонный характер изменений стабильной составляющей текущих пассивов.

Разработано теоретическое обоснование моделирования процессов трансформации банковских ресурсов на макроуровне на основе многоуровневой модели движения ресурсов, позволяющее оценивать сбалансированность спроса и предложения на рынках экономической системы в результате инвестиционно-кредитной мультипликации. Для этого предложен метод поуровневой оценки перехода денежных средств по смежным производствам. Данный подход позволил изучить механизм трансформации ресурсов и распределения по рынкам экономической системы, что, в свою очередь, позволило перейти к оценке влияния механизма трансформации на динамику сбалансированности спроса и предложения. Установлено, что долгосрочные банковские ресурсы, направленные на финансирование инвестиционной деятельности реального сектора экономики, в процессе инвестиционно-кредитной мультипликации вытесняются краткосрочными средствами субъектов предпринимательской деятельности. Аналогично известному “закону Грэхема”, который гласит, что в денежном обращении “худшие” деньги вытесняют из оборота “лучшие”, можно также рассматривать в качестве закона утверждение, согласно которому в реальном секторе экономики краткосрочные денежные средства в процессе денежного обращения вытесняют долгосрочные денежные средства. Банки выполняют миссию воспроизводства в экономической системе долгосрочных ресурсов посредством трансформации. Обосновано, что целенаправленное и комплексное управление процессом трансформации может явиться одним из главных условий достижения сбалансированного экономического роста.

Ключевые слова: трансформация банковских ресурсов, самостабилизация, метод краткосрочных заимствований, стабилизация последовательными замещениями, вариативность капитала, сбалансированный экономический рост.

SUMMARY

Vozhzhov A.P. The nature and the mechanism of transformation of bank resources. – The manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of economic sciences on speciality 08.00.08 – money, finance and credit. – Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine, Sumy, 2007.

The dissertation is devoted to research of the nature and the mechanism of processes of transformation bank's resources on micro and macrolevels. There was developed the probability model, which reflects the nature and the mechanism of formation a conditional – constant component of the current passives as a display of “bank effect ”, and establishes quantitative interrelations in an initial kind.

There was determined the mechanism of stabilization of a variable part of the current passives by a method of short-term loans. The mechanism of transformation of the set of short-term deposits in long-term resources was considered by a method of consecutive replacements. It was proved, that the presence of small, average and big clients is necessary for the formation of balanced resources with a steady stable component. It was offered to take into account the influence of variability of the capital of the bank on transformation of temporary means. The necessity of the account of resource's risks for the bank's activity was proved, and also their classification was offered.

There were developed the theoretical approaches to modelling the processes of transformation bank's resources at a macrolevel. It is established that the long-term bank resources, directed on financing of real sector of economy, are superseding by the short-term means. Banks carry out a mission of reproduction of long-term resources by means of transformation. It is proved, that a purposeful and complex management of the process of transformation can be one of the main conditions of achievement of the balanced economic growth.

Key words: a transformation of bank resources, self-stabilization, a method of short-term loans, stabilization by consecutive replacements, variability of the capital, the balanced economic growth.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
С.М. Козьменко

Підписано до друку 16.08.2007.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 1,9
Гарнітура Times. Тираж 120 пр.

Інформаційно-видавничий відділ
Української академії банківської справи НБУ
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.